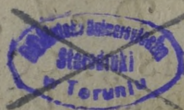
JURA FUNDAMENTALIA TERRARUM PRUSSIÆ,

UNA CUM PACTO FEUDI DISTRICTUUM LEOBURGENSIS ET BYTHOVIENSIS, CÆTERISQUE EOSDEM DISTRICTUS CONCERNENTIBUS MONUMENTIS.

GEDANI,
TYPIS JOANNIS JACOBI PREUSSII.
ANNO DOMINI MDCCXXXIII.

BIBLIOTEKA ELBLASKA

Toruniu

Amice Lector!

Ura Majorum Noſtrorum virtute parta, Regumque perpetuæ erga Majeſtatem Suam fidelitatis, ſimul ac conſtantis in Rempublicam ſtudii æſtimatrice clementia in hunc diem aucta, iterum Luci publicæ exponuntur. Ea ſaltem quæ ſpeciales Terrarum Pruſſiæ prærogativas generaliter ediſſerunt, hôcce libellô contineri videbis; cùm reliqua (vix juſto volumine enarranda) Regum Privilegia, Reſcripta, Sponſiones, ac Decreta, quibus Jura Pruſſica Optimorum Principum liberalitas & juſtitia ſtabilivit, vel immunitatibus fidæ Gentis, inſultantium temeritatem, còércuit, hiſce ceu baſi & fundamento innituntur. Hinc eſt, quòd Jura hæc Terrarum Pruſſiæ Fundamentalia dicere placuit, utpote Dignitati Provinciæ, reique argumento convenientiori appellatione. Inclyti Diſtrictus Leoburgenſis & Bytho-

Bythovienſis, ſub diverſo Dominio iisdem tamen Nobiscum legibus vivunt, ac eàdem Pruthenæ libertatis aurà ſpirant: Quos cùm ob integritatem ſuam Respublica à corpore Provinciæ avelleret; Jurium communione, tuendæque immunitatis, ſæpe repetitis ſponſionibus, arctiùs complexa eſt. Pactum, quô memorati Diſtrictus Sereniſſimo Divæ memoriæ FRIDERICO WILHELMO, Marchioni & Electori Brandenburgico in feudum Anno 1658. dati ſunt; & quàm ſecurè Leoburgenſes Bythovienſesque Privilegiis ac Juribus ſuis Potentiſſimorum Regum ac Reipublicæ Polororum Præſidiô fruantur, hîc aditum reperies. Optandum ut eadem communis Patriæ Jura, quæ in promptu ſunt, Civium cordi tenaciùs adhæreant, ne quod Majores multo ſangvine ac facultatum ſuarum diſpendiô acquiſivère, turpi Succeſſorum ignaviâ amittatur.

PRI-

PRIVILEGIUM CULMENSE

Anno 1233. datum.
Anno 1251. renovatum.

Rater EBERHARDUS dictus de SETNE, Præceptor Domus Sanctæ Mariæ Theutonicorum per Alemaniam, & vices gerens Magistri Generalis per Livoniam & Prussiam, Universis Christi fidelibus præsentem paginam inspecturis, orationes in Domino JEsu Christo.

Noverit Universitas vestra, quòd Nos, cùm ad partes Prussiæ pro negociis plurimis venissemus promovendis, inter alia, quæ nobis definienda occurrerunt ibidem negotia, Cives Culmen. ac Thorunen. turbatos invenimus pro eorum Privilegio, quondam eis à Magistro nostro bonæ memoriæ Fratre HERMANNO dicto de SALTZA, & Fratre HERMANNO BALKONE, primo ejusdem Terræ Commendatore, donato & postmodum per incendium Civitatis Culmensis amisso, cujus rei veritatem à Fratribus nostris ac aliis viris honestis Nos pleniùs cognoscentes, de communi consilio Fratrum nostrorum ibidem existentium, pariter & consensu, dictos Cives lætificantes, Privilegium prædictum ipsis restaurandum duximus, in hunc modum.

Frater HERMANNUS, Domûs Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum Iheroſol. Magiſter, & Frater HERMANNUS BALKO, ejusdem Ordinis in Pruſſia Proviſor, nec non totus ejusdem Domûs Conventûs, univerſis Chriſti fidelibus, hanc paginam inſpecturis, Salutem in vero Salutari.

Quantò plura quantoque majora Culmen. Terræ, ac præcipuè Civitatum noſtrarum Incolæ, Culmenſis ſcilicet & Thorunenſis, tum pro Chriſtianitatis defenſione, tum pro Domûs noſtræ promotione, diſcrimina ſuſtinebant, tantò ardentiùs atque efficaciùs in omnibus, quibus cum Juſtitia poſſumus, eis adeſſe volumus & debemus. Hinc eſt, quòd iisdem Civitatibus hanc indulſimus perpetualiter libertatem, ut earum Cives eligant ſibi in iisdem Civitatibus ſingulos Judices annuatim, qui Domui noſtræ & Communitati Civitatum competant earundem: Eisdemque Judicibus ceſſimus perpetualiter de parte tertia mulctarum Judicialium, pro culpis majoribus penſatarum, pœnam minorum exceſſuum, quæ Quotidiana dicitur, videlicet XII. nummos, & infrà, eis totaliter concedendo, ita ut quicquid de talibus Judex infra tribunal indulſerit, de quatuor ſolidis videlicet & infrà, id etiam ex parte Domûs noſtræ ſit indultum. Veruntamen de majoribus culpis, ut ſunt homicidia, ſangvinis effuſio & his ſimilia, Judex absque Fratrum noſtrorum aſſenſu nihil remittat, Nos etiam partes illas, quæ Nos contigerint, in iisdem Judiciis vendere vel infeodare cuiquam non debemus.

Igitur Civitati Culmenſi dedimus ad prata, paſcua, & alios uſus communes, à terminis cujusdam Villæ, quæ Uſt appellatur, per deſcenſum Wiſſæ, usque ad terminos cujusdam Lacus, qui dicitur Renſehe, & de ipſo Lacu aſcendendo usque ad Villam, quæ Rude vocatur, & juxta terminos ejusdem Villæ usque ad aliam Villam Lunawe dictam, & ſic directè ad viam, quæ ducit ad Inſulam S. Mariæ, per viam verò directè usque ad terminos cujusdam Villæ, quæ Grobene dicitur, & ſic ulterius ad Vallem, quæ Browina nuncupatur. Nec hoc tacendum eſt, quòd liberum erit piſcari ſæpedictis Civibus in prædicto Lacu, qui dicitur Renſehe, ſicut & nobis. Præterea ſupradicta Bona tam in ſylvis, quam in pratis & agris, cum omni utilitate, quam Domus noſtra percipere poſſet, exinde dicti Cives in perpetuum liberè poſſidebunt, Flumen verò Wiſſam à

Villa

Villa quadam, quæ dicitur Topulna, per descensum, usque ad Lacum, quæ Rensehe vocatur, cum omni utilitate, exceptis Insulis & Castoribus, ad communes usus piscandi, prædictis Civibus & peregrinis duximus assignandum. Civitati verò Thorun. idem Flumen in longitudine ac terminis Domini Cujaviensis Episcopi ad unum milliare descendendo, & in terra in latitudine circa Wislam circunquaque per dimidium milliare, cum omni utilitate, exceptis Insulis & Castoribus, ad communes usus Civium & peregrinorum duximus assignandum.

Statuimus autem, in eisdem Civitatibus Jura Megdeburgensia in omnibus sententiis in perpetuum observari, hôc indultô, ut cum Reus aliquis Megdeburch in sexaginta solidis puniri debeat, hic in triginta solidis Culmen. monetæ multetur, eôdem modô in culpis aliis proportionaliter observando. Si verò aliquis dubietatis scrupulus de Jure judiciario, vel de Juris judiciarii sententiis Civitatibus emerserit, in eisdem idem Articulus à Culmensis Civitatis Consulibus requiratur, quia eandem Civitatem Capitalem esse volumus, ac digniorem inter alias jam constructas, & si quæ adhuc infrà Wislam, Ozzam & Driwanzam construentur. Dicti verò Cives ac feodales earundem Civitatum de communi consensu cesserunt de Jure, quod in Wisla super Navigio hactenùs habuerunt, ipsum cum omni utilitate Domui nostræ liberè resignando, hac tamen conditione præmissa, quòd Nos dictum Navigium pro Summa, quanta volumus & possumus, locare seu vendere debeamus hominibus, quibus voluerimus, qui in Civitatibus, Culmensi videlicet & Thorunensi, residentes Justitiam exhibeant unicuiquè & accipiant coram Civitatum Judicibus earundem, & naulum usque ad præsens consvetum debeamus, absque augmento aliquo deinceps observare. Hyemali verò tempore, cum fuerit glacies, Fratres de consilio Judicum & Consulum earundem Civitatum naulum statuant, ut eorum discretioni videbitur expedire. Statuimus etiam, ut omnes Clerici & viri religiosi, de quacunque religione extiterint, absque omni naulo perpetualiter cum rebus eorum, quas secum habuerint, traducantur. Quòd si quis ex ductoribus navium ex prædictis aliquem traducere ausu temerario contradixerit, leviori culpæ subjaceat, quali scilicet quatuor solidorum pœna consvevit asscribi.

Promi-

Promiſimus etiam, ut in eisdem Civitatibus nullas domos emere debeamus; Si verò aliquis domum aut aream ſuam Domui noſtræ contulerit intuitu pietatis, eam ad alios uſus conſtruere non debeamus, niſi ad quos aliquis ex civibus conſtruit domum ſuam, & eadem exinde Jura & conſvetudines obſervare, quæ ad quas alii de ſuis domibus obſervabunt. In his tamen conditionibus Munitiones noſtras, quas in eisdem Civitatibus jam habemus, volumus non includi.

Parochiam in Culmine dotavimus quatuor manſis juxta Civitatem, & aliis quadraginta, ubi eisdem fuerint demonſtrati. Parochiam verò Thorunenſem dotavimus quatuor manſis juxta Civitatem, & aliis quadraginta, ubi ei fuerint aſſignati. Et in eisdem Eccleſiis Jus Patronatûs noſtræ Domui retinemus, eis in Plebanis idoneis proviſuri. Cæterùm ſi aliquæ Parochiæ in Villis ſupradictorum Civium fabricatæ fuerint, ſi tum Villarum ſingulæ earundem octuaginta manſos vel ampliùs habuerint, promiſimus Parochiarum quamlibet prædictarum quatuor manſis de noſtra ſpeciali parte dotare, & Jus Patronatûs habebimus perpetuò in dotatis, eis etiam in idoneis Sacerdotibus proviſuri.

Adhæc ſtatuimus, ut ſi qua fortè quæſtio contra aliquem de Bonis ſuis orta fuerit, ſi poſſeſſor vicinos ac alios conterraneos ſuos, quibus notum fuerit, rem taliter ſe habere, & teſtimonium juſtæ poſſeſſionis habuerit, potiùs debeat obtinere Bona illa, quàm is, qui eum impetit, ab ipſo eadem Bona alienet. Abſolvimus autem prædictos Cives ab omnibus Collectis injuſtis & hoſpitationibus coactivis aliisque exactionibus indebitis, ad omnia Bona eis attinentia hanc gratiam extendentes. Porrò eisdem Civibus noſtris vendidimus Bona ſua, quæ à Domo noſtra habere noſcuntur ad hæreditatem flammingicalem, ipſis & eorum hæredibus utriusque ſexûs, ea cum omnibus proventibus in perpetuum liberè poſſidenda, ſalvis tamen his, quæ Domui noſtræ per totam Terram duximus retinenda. Retinemus enim Domui noſtræ in Bonis eorum omnes lacus, caſtores, venas ſalis, auri argentique fodinas, & omne genus metalli, præter ferrum, ita ut tamen Inventor auri, ſive is, in cujus Bonis inventum fuerit, idem Jus habeat, quod in Terra Ducis Sileſiæ, in hujusmodi, talibus eſt conceſſum. Inventor autem argenti, ſive is,

is, in cujus agris inventum fuerit, Jus Fribergenſe in hujusmodi inventione perpetualiter obtinebit. Quòd ſi Lacus aliquis ad tres tractus ſufficiens agris alicujus prædictorum Civium adjunctus fuerit, ſi is, cujus agri ſunt, eundem lacum loco agrorum acceptare voluerit, in ſua ponimus optione. Si verò major fuerit, quôcunque inſtrumentô in eo piſcari voluerit, ad commodum duntaxat menſæ ſuæ, præter rete, quod Newod dicitur, habeat liberam facultatem. Item ſi rivus aliquis agros alicujus Civis attigerit, ei, cujus agri fuerint, ſolummodò molendinum ædificare liceat in eodem: Si vero idem fluvius aptus fuerit pluribus molendinis, Domus noſtra in conſtruendis eisdem aliis tertiam partem priorum ſumptuum faciat, & percipiat perpetualiter tertiam partem uſuum de conſtructis. Volumus etiam, ut de qualibet fera, quam ipſi vel eorum homines ceperint, exceptis urſis, porcis, & capreolis, armum dextrum Domui noſtræ reddere teneantur. Sanè quod de Lacubus, molendinis ſeu feris poſuimus, ad illos duntaxat Cives extendimus, qui à Domo noſtra, ſicut ſupradictum eſt, hæreditati eſſe noſcuntur. Ipſis etiam hanc contulimus libertatem, ut Bona ſua quæ à Domo noſtra poſſident, vendendi talibus ſanè, qui Terræ ac Domui noſtræ benè competant, habeant facultatem, ita ut hi, qui ea emerint, de manu Fratrum ſuſcipiant, & Domui noſtræ ad idem Jus idemque ſervitium teneantur, quod illi nobis exinde facere debuerunt, & nos ea ipſis porrigere ſine ulla difficultate debemus. Licentiamus etiam, ſi fortè aliquis antedictorum Civium neceſſitatis causâ allodium ſuum, vel X. manſos ad majus, ab aliis Bonis ſuis ſeparare voluerit & vendere ſeparatim, is idem Jus idemque ſervitium Domui noſtræ debebit facere de reliquo, quod priùs de toto noſcitur debuiſſe. Is verò, qui idem allodium vel X. manſos emerit, debet ratione ejusdem allodii cum armatura, quæ Plata vulgariter dicitur, & aliis levibus armis & uno equo, ad arma talia competente, Domui noſtræ ad tale obſequium eſſe aſtrictus, quale inferiùs pleniùs deſcribetur, addentes, ut nullus eorum, qui nunc à Domo noſtra hæreditati eſſe noſcuntur, hæreditatem aliquam poſſit emere præter unam. Statuimus ſiquidem, ut, quicunque XL. manſos vel ampliùs à Domo noſtra emerit, is cum plenis armis & dextrario operto, & armis talibus competente, & aliis duabus ad minus equitet. Qui verò

pauciores manſos habuerit, cum Plata & aliis levioribus armis, & uno equo, ad arma talia competente, debet cum Fratribus noſtris in expeditionem, quoties ab eis requiſitus fuerit, pergere contra Pruthenos, qui Pomezani largô vocabulô nuncupantur, & contra omnes Terræ Culmenſis turbatores: Cùm verò præfati Pomezani in Terra Culmenſi, præſtante Domino, fuerint ulteriùs meritò non timendi, omnes Cives prædicti ab omnibus expeditionibus ſunt exempti; ad defenſionem tamen Terræ, videlicet usque ad Wiſſam, Ozzam & Driwanzam cum Fratribus procedere tenebuntur, ut prædictum eſt, contra Terræ quoslibet invaſores. Item ſtatuimus, ut quilibet homo, hæreditatem à Domo noſtra habens, Fratribus noſtris ſolvat exinde unum nummum Colonienſem, vel pro eo quinque Culmenſes & pondus duarum marcarum ceræ, in recognitionem dominii, & in ſignum, quòd eadem bona ſua habet à Domo noſtra, & noſtræ debeat jurisdictioni ſubeſſe, & Nos eum favorabiliter confovendo contra eos, qui ſibi injuriam intulerint, debemus, in quantum poſſumus, noſtrum præſidium impartiri. Prædictum autem cenſum ſingulis annis in die Beati Martini, vel ab ipſo ad XV. dies dare debent. Quicunque autem in prædicto termino non dederit cenſum ſuum, taliter puniatur: Poſt primos XV. dies in X. ſolidis; Elapſis verò aliis XV. niſi perſolverit, X. ſolidorum debito ſit aſtrictus; Item evolutis aliis XV. diebus tertiò in aliis X. ſolidis, ſi non ſolverit cenſum ſuum, puniatur, & tunc pro his XXX. ſolidis, & pro cenſu ſuo tempore, non ſoluto, ejus pignora, ſine omni contradictione, accipi faciet, & habebit accepta, donec ei ſatisfaciat, Domus noſtra. Item ſi fortè aliquis debitum obſequium ſuum, quod Domui noſtræ debere dignoſcitur in expeditionibus peragendis, non impenderit, & abſens fuerit, Proviſor Terræ de Bonis abſentis alium ſtatuat loco ſui, ſic ut Domus noſtra ſui Juris in hac parte ſentiat nullatenus detrimentum. Item ſtatuimus, ut ſi fortè aliquis ex ſupradictis Civibus recedens à Terra pactiones ſuas Domui noſtræ non fuerit proſecutus, eidem infra XVIII. ſeptimanas tres termini cum ſententia præfigantur; Quòd ſi infra easdem XVIII. ſeptimanas non ſatisfecerit, pœnæ XXX. ſolidorum noſtræ Domui reddendorum ſubjacebit; Et ſi nec tunc emendaverit, ſingulis ſex ſeptimanis ad ſatisfactionem in totidem Culmenſis monetæ ſolidis compellatur;

latur; Si verò infra annum neglexerit emendare; Domus nostra se de omnibus Bonis suis, donec satisfaciat ei de omnibus, intromittat. Volumus autem, ut de Bonis prædictorum Civium, de quolibet aratro Teutonicali unus modius tritici, & unus siliginis in mensura Wladislaviensi, quæ vulgari nomine Scheffel dicitur, cui mensura Culmensis est adæquata, & de Polonicali aratro, quod Hake dicitur, unus modius tritici, in eadem mensura annuatim Diœcesis Episcopo pro Decimis persolvatur. Si verò idem Episcopus prædictos homines pro aliis Decimis angariaverit, pro his Domus nostra tenebitur respondere. Item statuimus, ut una moneta, Culmensis videlicet, sit per totam Terram, & ut de puro & mundo argento denarii fabricentur, ipsi quoque denarii in tanto valore perpetualiter perseverent, ut eorum LX. solidi ponderent unam Marcam, & dicta moneta non nisi semel in singulis decenniis renovetur, & quoties renovata fuerit, XII. novi nummi pro XIIII. veteribus cambiantur, ut unusquisque liberè emat quamcunque rem, quæ venalis in foro portari consvevit. Item quantitatem mansorum juxta morem flammingicalem statuimus observari. Absolvimus etiam totam Terram prædictam ab omni penitus telonei exactione.

Et ne præmissæ Constitutiones, Promissiones ac Pactiones ab aliquo Successorum nostrorum infringi valeant aut mutari, præsentem paginam conscribi fecimus. eam bullarum nostrarum appensionibus roborando. Hujus rei testes sunt Fratres nostri, Poppo de Osterna, Albertus de Langenberch, Theodoricus Marschalcus, Berlewinus in Culmine, Ludowicus in Quidzin Provisores; Seculares verò Burchardus Burggrabius Megdebergensis, Joannes de Pach, Fridericus de Scherwest, Bernhardus de Kamenz, & alii quamplures, tam religiosi, quàm seculares. Acta sunt hæc in Thorun Anno incarnationis Dominicæ Millesimo Ducentesimo trigesimo tertio, quinto Calendas Januarii. Quoniam igitur hoc Privilegium per Nos Fratrem EBERHARDUM de SETNE est renovatum, de consilio Fratrum nostrorum, Civiumque sæpedictorum consensu, quædam in eo sunt mutata, articulis scilicet quibusdam exceptis, & quibusdam interpositis, qui in Privilegio non continebantur antiquo. Ut autem hæc nostra felix donatio firma & inconcussa permaneat, nec inposterum ab aliquo possit infringi; Cives quoque dicti super hac sui

mutatione Privilegii nullum penitùs gravamen ſuſtineant, præſentem paginam Sigilli noſtri munimine roboramus. Hujus rei teſtes ſunt Fratres noſtri, Ludowicus Proviſor Pruſſiæ, Henricus Commendator Terræ Culmenſis, Henricus Marſchalcus, Henricus Stango in Chriſteburch, Harthmundus in Elbingo, Mengotus in Balga, Quhalo in Zantir, Joannes in Culmine, Ravino in Thorun, Hertwicus in Redino Commendatores, Fratresque Domûs Seniores, Theodoricus de Sulinge, Conradus de Norenberch, Volpertus de Marpurg, Henricus de Moguntia: Seculares verò Joannes Scultetus, Reinico, Razo, Radolphus, Ludeko, Eckehardus, Waſmundus, Cives Culmenſes: Feodales verò Hildebrandus Senior, Gotfridus, Fridericus de Neu, Wilhelmus, Hermannus Schultetus in Thorun, Dithardus, Conradus, Lampertus, Lutdechus, & alii quamplures, tam Religioſi, quàm Seculares. Datum in Culmine, Anno incarnationis Dominicæ Milleſimo, ducenteſimo, quinquageſimo primo, Calendis Octobris, &c.

PRIVILEGIUM TERRARUM PRUSSIÆ, à D. CASIMIRO, POLONIÆ REGE,

Earum Incolis, cum excuſſo Cruciferorum jugo in ſua eſſent poteſtate, & ſpontaneam deditionem feciſſent, conceſſum.

Anno 1454.

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Casimirus, Dei Gratia Rex Poloniæ, nec non Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Culmenſis, Kynsbergenſis, Elbingenſis, & Pomeraniæ Terrarum Dominus & Hæres. Benignitas Regalis Excellentiæ noſtræ, quam illi propitia inſpirat divinitas, & naturalis ori-

originalisque præſtat inſtinctus, etſi univerſos, juſtum præſidium noſtrum & tutelam expetentes in ſinum miſerationis & protectionis ſuſcipit; ad illorum tamen profectus, defenſionem & commoda inclinatur uberiùs, qui erga Nos & Regnum noſtrum tam fervido cordis feruntur affectu, ut calamitates oppreſſionesque ſuas hactenus illis regentium tyrannide multifariè illatas, non per alterius niſi per noſtram dextram credant faciliùs reſcindi, nec cujuspiam throno, quàm noſtro, à quo priſcis temporibus illicita alienatio exciderant, juſtiùs poſſe & regi & contineri, non tam ſuperbo & avaro, quàm injuſto renunciando imperio; Talium ſiquidem firma conſtantia fidesque ſincera non ſolùm dignis laudum præconiis attolli, verùm etiam Regalium meretur & debet beneficiis compenſari. Significamus itaque univerſis tam præſentibus quam futuris, qualiter etſi Prælatorum Spiritualium & Secularium, Magnificorum, Strenuorum, Nobilium, Militarium & prudentium, videlicet Terrigenarum, Civium & univerſæ Communitatis Terrarum Pruſſiæ, Culmenſis, Kynsbergenſis, Elbingenſis & Pomeraniæ, crebris precibus & legationibus ſuperioribus temporibus fuiſſemus rogati, quatenùs ipſos in eorum Juribus, libertatibus, immunitatibus & Privilegiis; Et ſignanter in Unione & Liga, per ipſos ritè & ſincerè inita & condita, per Magiſtrumque & Ordinem Pruſſiæ admiſſa, ad cujus enervationem & violationem Magiſter & Ordo variis viis, coloribus & violentiis hactenus uſus eſt, in quorum firmitate & collapſu fœdus pacis perpetuæ, cum Magiſtro & Ordine Cruciferorum Sanctæ Mariæ de Pruſſia, per germanum noſtrum Divæ memoriæ Sereniſſimum Principem Dominum WLADISLAUM Poloniæ & Hungariæ Regem firmatum, ſubſiſtentia dependet vel ruina, & quod præfatus Magiſter & Ordo, Liga & Unione eorum demolita, dirumpere novaque bella nobis & Regno noſtro inferre deſtinabant, ipſosque Militares & Cives injuſta ſecum gerere bella impellebant, manu tenere & defenſare dignaremur: Aſſerentes, ſe jugum oppreſſionum, calamitatum & gravaminum, hactenùs à Magiſtro & Ordine cervicibus eorum violenta tyrannide innexum, & præfatæ Unionis & Ligæ rupturam nullatenùs, niſi proviſio noſtra, qui Ordinis illius Fundator, Dotator & Patronus ſumus, celeriter intervenerit, toleraturos: Nos tamen nullum eorum calamitati præſtandum cenſuimus

mus suffragium, sed parti utrique reconciliationi persvasimus esse insistendum, ne alere oriens incendium videremur.

Verùm cum temporis processu differentia partium adeò crescendo invalesceret, ut Prælati Spirituales & Seculares, Militares, Terrigenæ & Cives Terrarum prædictarum, spe extrema destituti, & injuriarum magnitudine pressi, violentis Dominis, Jura & Privilegia atque Immunitates eorum pro libitu frangentibus, nullatenùs sibi de cætero parendum duxerunt, sed legibus divinis & humanis innixi, quæ injustis Dominis, scelus & nefas agentibus, nullatenùs parendum decernunt: Obedientia & Subjectione Magistro & Ordini subtracta, Nos per Magnificos & Spectabiles milites, Prudentesque viros Joannem de Baysen, Augustinum de Schewe, Gabrielem de Baysen, Nicolaum de Wolkowo Judicem Dirschoviensem, Laurentium Czeitz Culmensem, Ruthigerum de Birken Thorunensem, Laurentium Pilgrim Elbinges. Præconsules, Joannem Call Brunspariens. Gregorium Schwach Crolowgrodensem, Nicolaum Rodeman de Knypow, Wilhelmum Jordan militem, & Joannem Meidburg Gedanenses Consules, ambasiatores & nuncios suos cum pleno mandato & legatione ad nos transmissos novis precibus & legationibus sollicitarent, quatenùs non jam tantum eorum defensioni, quantum gubernationi & regimini insistere, deditionemque eorum, subjectionem, fidelitatem & perpetuam obedientiam, quam Nobis suo & omnium Prælatorum Spiritualium & Secularium, Militarium, Terrigenarum, Civium & Incolarum Universitatis totius Terrarum prædictarum nominibus obtulerunt, suscipere, velut legitimus, justus & verus Dominus & Hæres Terrarum prædictarum, ac Terras præfatas ad naturam & sortem suam redeuntes, Regno Poloniæ, à cujus corpore, nova & recenti memoriâ, contra jus fasque sequestratæ fuerant, incorporare, inviscerare, reunire, appropriare atque consociare & consolidare dignaremur; Alterius principatum & deditionem, si regimen, & imperium, non tam per eos Nobis delatum quàm redditum, abjici contingeret, quæsituri.

Nos superiora cogitatione & animo revolventes tempora, quibus nonnullæ ex Terris prædictis per Reges & Principes Poloniæ jure legitimô & hæreditariô possessæ, tandem prædecessori nostro WLADISLAO Regi Poloniæ, bellô cum finitimis & infidelibus

occu-

occupatô, vi & armis per Magiſtrum & Ordinem Pruſſiæ abſtractæ, nunquàm Juris & proprietatis Regni noſtræ Poloniæ eſſe deſiderant; Quemadmodùm aliquot Sedis Apoſtolicæ Delegatorum, Terras ipſas Regno Poloniæ adjudicantium, diffinitivæ Sententiæ infallibili concludunt argumento. Revolventes inſuper, Magiſtrum & Ordinem Pruſſiæ à Prædeceſſoribus quondam noſtris Poloniæ Principibus & Dominis ad impugnationem infidelium accerſitum, inſtitutum & dotatum, magis fidelium & præſertim eorum Principum, quorum beneficio inſtituti dotatique erant, quàm barbarorum & infidelium impugnationi, contra quos ſe indefeſsè militaturos patentibus literis aſtrinxerant, vacaviſſe, Terrasque eorum uſurpâſſe, nec juxta profeſſionem Religionis ſuæ contra infideles Tartaros aut Turcos, Catholica Regna & Dominîa infeſtantes, quamvis eorum crebrò expetitum fuiſſet auxilium, militâſſe: Sed & inſuper Reges Poloniæ cum Tartaris aliisque infidelibus bella gerentes à tergo invaſos à gerendo bello in præſens & poſterùm cum infidelibus avertiſſe, & ſuſpicionem belli ab illis imminentis veritos, potentiis diſtractis & contra illorum inſidias relictis, vacare infidelium impugnationi nullatenùs, ſicut expediebat Chriſtianæ fidei potuiſſe. Quàm inſuper fragili & fluxa fide erga clariſſimum Genitorem noſtrum Dominum WLADISLAUM Poloniæ Regem fuerint, quater per ipſos rupta violataque fœdera, totiesque Regno Poloniæ per eos illata arma, quibus Regnum Poloniæ in ſuam redigere ditionem deſtinaverant, niſi cladibùs multiplicibùs obruti domitique fuiſſent: Nec unquam illis voluntatem Nos & Regnum Poloniæ laceſſendi, ſed facultatem defuiſſe, petita per illos à Concilio Baſilienſi & Sede Apoſtolica, de rumpendo fœdere, ultimò cum Regno noſtro ſancito, licentia demonſtrant. Silentio tegere non poſſumus injuriam Magiſtri & Ordinis Pruſſiæ in exigenda à Mercatoribus ſubditisque noſtris Dacia Funtbezol, quæ licet ex fœdere exigi à noſtris transmarinisque mercatoribus non debebat, ſi Pruſſiæ mercatores ab illa ſolvi quoquô modô contigiſſet: Continuata tamen fuit pluribus annis hujusmodi in noſtris transmarinisq; Mercatoribus exactio, Pruſſiæ Mercatoribus illius obtinentibus in notabili parte relaxationem.

Portiones & ſortes Terrarum Regni noſtri Poloniæ & Ducatûs Lithvaniæ Magni, priſcis temporibus per Magiſtrum & Ordinem occu-

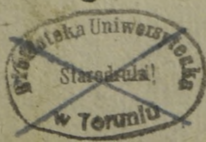
occupatas, non ſolum Nobis, Regno Poloniæ, & Ducatui Magno Lithvaniæ juxta fœderis ordinationem Magiſter & Ordo Pruſſiæ non reſtituit, ſed inſuper plura & ampliora occupavit.

Accedit triſtis horrendæque Tyrannidis memoria, Civium de Choſczno, qui in præterito bello in fidem Pacis noſtri conceſſerant, ſæva cædes & trucidatio, quorum à ſe defectionem nedum ferro aut mucrone, ſed nec aliquo levi verbo aut memoria ullo unquam tempore ſe Juramentô corporali & literis repromiſerunt, per fœdus ultimò cum illis ictum, & quo ſolo hujusmodi execrando ſcelere publicè violârunt, mulctaturos.

Quô non contenti, Mercatorem Virum Moſzier ex eo, quòd navigiis per flumen Wisla in Cracoviam merces devexerat, capitali damnaverunt ſententiâ, ne memorabilis ſui facti exemplum cæteros in ſequelam ſimilem traheret, ſed potiùs ſæva mulctatio quoslibet deterrendo profectum Regni noſtri aboleret.

His itaque & pluribus aliis evidentibus legitimisque reſpectibus perſvaſi, admoniti & inducti, communicato cum Prælatis, Principibus, Baronibus, cæterisque Regnorum, Ducatuum & Dominiorum noſtrorum conſilio, ac de eorum expreſsâ voluntate, approbatione, gratificatione & conſenſu, ne divinæ voluntati, quæ hæreditatem noſtram occupatione illicita ſolvendam nobisque reddendam pia miſeratione cenſuit, videamur reſiſtere, & calamitoſis afflictisque ſubditis noſtris opem noſtram implorantibus deeſſe: Veritique, ne Dominia, ſortes & Terras & hæreditates noſtras alius illicitus occupator Tyrannusque, ex quo nobis hoſtilitas major conſurgeret, invadat: Ad honorem omnipotentis Dei, ejusque Genitricis Virginis Mariæ, S. Adalberti Martyris, Sancti Stanislai Prothomartyris Poloniæ ac totius Hyrarchiæ cœleſtis, præfatorum Prælatorum Spiritualium, & Secularium, Militarium, Civium, Terrigenarum & omnium Incolarum Terrarum Pruſſiæ, Culmenſis, Kynsbergenſis, Elbingenſis & Pomeraniæ, in terra marique ſitarum, benevolam & ſpontaneam deditionem, regimen, tutelam, gubernationem, ſubjectionem, obedientiam, accepimus, aſſumpſimus, tenoreque præſentium, non per errorem aut improvidè, ſed de certa noſtra ſcientia & voluntate, in Dei nomine aſſumimus & acceptamus, Terrasque & Dominia prædicta Regno Poloniæ reintegramus, reunimus, inviſceramus & incor-

incorporamus, & ad usum, participationem omnium honorum, jurium & libertatum, & prærogativarum, quibus Prælati, Barones & Nobiles Regni Poloniæ hactenùs potiti sunt, & signanter ad futurorum Regum Poloniæ, quotiescunque super Electione & Coronatione illorum fieri deliberationem contingat, Electionem & Coronationem admittimus, annectimus & includimus: Promittentes pro Nobis, Hæredibus & Successoribus nostris, ac universo Regno Poloniæ, quòd prædictas Terras & Dominia, atque Prælatos Spirituales & Seculares, Barones, Milites, Nobiles, Cives, Oppidanos & cujuscunque conditionis, statûs & præeminentiæ homines existant, hactenùs in illis commorantes & in posterùm comoraturos, favore, gratia, benevolentia & affectione Regali prosequemur, & contra quascunque adversitates, impugnationes quorumcunque hominum illis præstabimus, velut fidelibus & subditis nostris, Regalem assistentiam & defensam: Nec illos aut Terras prædictas à corpore & integritate Regni nostri Poloniæ alienari, sequestrari, scindi patiemur. Promittentes insuper pro Nobis, Hæredibus & Successoribus nostris, quòd præfatos Prælatos, Spirituales & Seculares, ac Sacras Ædes & Ecclesias, Barones, Nobiles & Cives atque singulos Incolas Terrarum nostrarum prædictarum Prussiæ, in Juribus, libertatibus, literis, Privilegiis, immunitatibus eorum, quæ à Principibus Spiritualibus & Secularibus, Regibus & Dominis Terrarum prædictarum obtinent, conservabimus, fovebimus, defendemus, nec unquàm ea violabimus aut prævaricabimur, aut violari vel prævaricari quomodolibet permittemus. Si autem alicui Civitati vel privatæ personæ Privilegium amissum fuerit, aliud de Consilio Consiliariorum Terrarum illarum gratiosè dabimus & largiemur, dummodò in hæreditatis & Bonorum, quorum à Nobis petetur literalis innovatio, petens fuerit in pacifica, continua, & præscriptionem habente possessione. Ut autem nostræ liberalitatis, æquitatis & justitiæ dextram, his subjectionis eorum & nostræ acceptationis felicibus, dante Domino, primitiis, sentiant in universos & quemlibet eorum effusam, & in mutatione Principum commutatam etiam & sublatam deprehendant oppressionem, Daciam, quæ in vulgari Funtbezol dicitur; Item alia omnia telonea in aquis & terra, nova aut antiqua observantia, in terra duntaxat prædictis Prussiæ quomodolibet constituta: Item in Terra

Pomeraniæ exactionem ſive Daciam, quæ Porcus, alias Narzaſz, veteri inſtitutione Ducum Poloniæ vocabatur, Regia munificentia tollimus, abrogamus, deponimus, ac ſolutionem illarum perpetuis temporibus reſolvimus, dimittimus & relaxamus, nullo unquam tempore per Nos aut Succeſſores noſtros Poloniæ Reges, ex quâcunque causâ aut occaſione inſtituendam aut imponendam. Item licet Magiſter & Ordo tempore occupationis Terrarum prædictarum omnia bona & merces quarumcunque manerierum, divina permiſſione naufragium in mari paſſorum, velut propria ex naufragio quaſi Juris ſui facta occupabant, nos tamen, qui Rex Catholicus ſumus, ſortem hujusmodi naturali & divino Jure Sedisque Apoſtolicæ decreto damnatam, velut crudelem & injuſtam execramur, pollicemurque, quòd res & bona, cujuscunque ponderis & valoris exiſtant, earum perſonarum, quæ maris naufragio periclitabuntur, nunquàm per Nos aut Officiales noſtros, velut noſtras aut Juris noſtri petemus aut requiremus, ſed illas absque diminutione per eos, quorum ante naufragium fuerunt, aut eorum propinquiores, demonſtratione evidenti propinquitatem probantes, colligendas & in uſus beneplacitos decernimus convertendas: Contrariæ conſvetudini aut Juri, vel potiùs corruptelæ, pro Nobis & Succeſſoribus noſtris renunciando, niſi fortè nullus bonorum hujusmodi exſtaret juſtus Hæres & Succeſſor; Quoniàm in caſu illo bona, ex naufragio habita, noſtræ volumus poteſtati ſubjacere. Item omnes Prælatos, Militares, Nobiles, Cives & Incolas Terrarum prædictarum in Jus, conditionem & proprietatem Regni Poloniæ translatos & inviſceratos, hac etiam proſequemur Prærogativa, quòd Dignitates & Officia hactenùs illic conſiſtentia & in poſterùm conſtituenda: Item Caſtra & Tenutas Civitatum & locorum in Terris prædictis, nulli extraneo aut forenſi, ſed proprio Indigenæ juxta obſervantiam aliarum Terrarum Regni noſtri conferemus. Item omnes cauſas notabiles, dictas Terras concernentes, cum communi Conſiliariorum Spiritualium & Secularium, Nobilium & Civitatum Majorum Conſilio Terrarum prædictarum terminabimus, tractabimus & diffiniemus. Item Terras prædictas ſub noſtro Regimine & Regni Poloniæ corpore conſiſtentes, in ſuis antiquis gadibus, limitibus & terminis conſervabimus, tuebimur & defendemus, nec terminos & gades Terrarum ipſa-

ipsarum in aliquo diminui vel periclitari, velut Regni nostri partes individuas, ullatenùs patiemur. Item cum Terræ ipsæ & homines ipsas incolentes variis hactenùs Legibus sive Juribus, videlicet Magdeburgensibus & Culmensibus, Polonicali hæreditario & Pruthenico, in decidendis quibusvis eorum quæstionibus & administratione justitiæ utebantur, quod etiam illis sub nostro Principatu & regimine volumus firmùm esse & perenne: Eâ licentiâ attributâ, ut liceat cuicunque de uno Jure in aliud, sine tamen aliorum præjudicio, quò voluerit transmigrare. Item cum Monetæ justam & fidelem ligam pondusque habentis cusio Terram quamlibet & nobilitet & fœcundet: Volumus, ut in quatuor locis Terrarum prædictarum, videlicet in Thorun, Gdansk & Elbing, & Kynsberg, duntaxàt gwerra præsenti durante, fidelis justa, imaginem nostram & subscriptionem tituli nostri continens, Moneta cudatur, præfatorum Prælatorum Spiritualium & Secularium, Militarium, Civium, Terrigenarum Terrarum prædictarum impensis. Pace autem Domino suffragante, habita, tantùm in Thorun & in Gdansk, sine præjudicio Privilegii Thorunensis Civitatis, Nostris Regalibus cudatur impensis; Proviso tamen, quòd Moneta ipsa in pondere, & grano & liga debita nullatenùs minuatur.

Item quia Nos pro benè gerendis rebus Dominiorum nostrorum in varia sæpè locata & à Terris prædictis distantia necesse est facere descensum, ne igitur per nostram absentiam Terræ ipsæ aliquod contrahere possent periculum & periclitationem: Nobiles viros pro illius tuitione & gubernatione, de eorum legalitate, fide & merito confisi, ad nostræ duntaxàt beneplacitum, voluntatis, ac cum consilio Prælatorum, Consiliariorum, Civitatum Majorum, prædictæ Terræ deputabimus, ad quos in nostri absentiâ super quôlibet defectu & eventu habeatur recursus, providentiâ, provisione & autoritate illorum supplendus & emendandus. Item Mercatoribus Terrarum prædictarum Prussiæ in Regnum, Ducatus & Dominia nostra venientibus hanc libertatem & prærogativam de cætero volumus conservari, ut quoties illos in quæcunque loca, Civitates & Oppida Regni & Dominiorum nostrorum venire cum mercibus eorum, cujuscunq; speciei vel maneriei existant, contigerit: licitum erit eis hujusmodi merces in loca, testudines & cameras & tecta, quarum illis libera

præſtari debet arrendatio, deponere & pro ſuo arbitrio exponere in venalitatem, Stratasque omnes verſus Hungariam, Ruſſiam, Moraviam, Sleſiam, Auſtriam, Saxoniam, Wallachiam, depoſitis tamen teloneis, & ſtratis antiquis Civitatum Regni & Dominiorum noſtrorum ſemper ſalvis. Harum, quibus Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum, teſtimoniô Literarum. Actum Cracoviæ feria quarta Cinerum Anno Domini Milleſimo, quadringenteſimo, quinquageſimo quarto: Præſentibus ibidem Reverendiſſimis in Chriſto Patribus, & Magnificis Dominis Sbigneo Dei gratia tituli S. Priſcæ Presbytero Cardinale & Epiſcopo Cracovienſi, Joanne eadem gratia Sanctæ Gneſnenſis Eccleſiæ Archi-Epiſcopo & Primate ejusdem: Joanne Wladisłavienſi, Andrea Poſnanienſi, eadem gratia Epiſcopis. Joanne de Cziſzow Caſtellano & Capitaneo, Joanne de Tanczin Palatino Cracovienſibus. Lucas de Gorka Poznanienſi, Joanne de Oleſſnicza Sandomirienſi, Petro de Opporow Lanczicienſi, Nicolao de Scharley Breſtenſi, Palatinis. Petro de Schamotuli Poznanienſi, Predborio de Konyeczpole Sandomirienſi, Caſtellanis. Petro Schaffranyecz de Pyeſchkowaskała Cracovienſi, Michaële de Laſotky Lancicienſi Succamerariis, & aliis quamplurimis generoſis & nobilibus fide dignis ad præmiſſa teſtibus: Datum per manus Magnificorum Joannis de Konieczpole Cancellarii, & Petri de Schekocziny Vice-Cancellarii Regni Poloniæ ſincerè nobis dilectorum: Relatio Magnifici Joannis de Konieczpole Regni Poloniæ Cancellarii.

RECIPROCA SPONSIO,

Quam in D. CASIMIRI, POLONIÆ REGIS Verba, Ordines Terrarum Pruſſiæ, pro temporum illorum conditione fecerunt.

ANNO 1454.

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Legum divinarum humanarumque ſaluberrimæ ſanctiones, inſtituta & decreta, quoslibet feudales & ſubditos jugum ſubjectionis

nis & obedientiæ permittunt excutere, & in ſortem regimenque juſtorum Dominorum ſe conferre, dum Rectorum & Principantium temeritas, frenis laxatis licentiæ, per quælibet devia & abrupta graditur, & manus non ſolùm iniquas ad irrogandas injurias, ſed etiam ad effundendum ſangvinem innocentem cruentas immoderata audacia porrigens, quaſi apud Deum ultionum omnis vindictæ ratio conquieverit, debachatur. Sed neque ad culpam contumeliamque juſtus rerum æſtimator retorqueat, ſed potiùs ad providentiæ argumentum, ſi onere oppreſſionum ſubditi impulſi, opportuno juſtóq; mutationis remedió, ſuperbum, injuſtum atque avarum abrogent imperium, & in ditionem poteſtatemque alterius transmigrent, conditione actionum & temporum facultatem illis ſubminiſtrante. Proindè nos Prælati, Barones, Militares, Nobiles, Cives, Oppidani & Incolæ Terrarum Pruſſiæ, Culmenſis, Pomeraniæ & Michalovienſis, Statùs Eccleſiaſtici & Secularis, ſignificamus tenore præſentium univerſis, tam præſentibus quàm futuris, qualiter etſi ſuperioribùs temporibus Proavi, Avi & Genitores noſtri, & tandem Nos, graves innumerabilesque à Magiſtro & Ordine Pruſſiæ pertuliſſemus oppreſſiones, dum non ſolùm Magiſter, ſed & ſui Commendatores, in nos deſæviendo, plerosque ex nobis nullo Jure ſervato capitibus plecterent, alios proſcriberent, alios bonis temporalibus mulctarent: & quòd dictu quoque nefas eſt, conjuges & filias noſtratum ſtupris & adulteriis violentis vitiarent, in quosdam ex nobis, ut trucidaremur, ut venundaremur, caperemur, & depactaremur, facultatem conferendo, totque cogebamur recognoſcere & profiteri Dominos ſuperbè avarèque nobis imperantes, quot Terra Pruſſiæ geſſit Commendatores, cum unusquisque illorum plenam principandi & imperandi apud ſe conſiſtere arbitrabatur poteſtatem. Quâ quidem inflati licentiâ, obliti profeſſionis, quâ contra infideles militare ſpoſponderant, nullâ offensâ aut injuriâ provocati, in Reges Principesque Poloniæ, quorum beneficio accerſiti ad impugnationem infidelium dotatique & inſtituti fuerant, arma convertebant, fœdere primùm cum D. CASIMIRO, deinde cum D. WLADISLAO Regibus Poloniæ per illos quater firmato, & toties violato, Regni Poloniæ Terras, niſi cladibus domiti fuiſſent, decreverant occupâſſe: cogentes nos ad gerendum ſecum injuſta bella, licet nobiscum nunquàm rem

integram communicati fuiſſent, cum illos ad illa obeunda, alienos fines occupandi fames aut livor faſtusque, non juſta cauſa, urgeret: in quibus clades, orbitates, fortunarumque & rerum noſtrarum periclitationes illic exceptas tantò majore amaritudine proſequimur, quanto conſtat nos imperio Præſidum noſtrorum coactos, non corporum ſolùm & rerum, ſed etiam animarum noſtrarum per injuſtas acies ſæpiùs contraxiſſe diſcrimen & capitibus noſtris omne ſcelus injuſti belli expiâſſe, Magiſtro & Ordine noſtras clades magis ex arce ſpectantibus, quàm relevantibus. Verùm cum tot mala nullo termino aut ſpatio videremus finiri, atque nobis poſterisque noſtris majores calamitates, orbitates Magiſtro & Ordine Pruſſiæ ad rumpendum cum Rege & Regno Poloniæ fœdus percuſſum ultimò corporali interpoſito Juramento, à quo ſe abſolvi Concilii Generalis Baſilienſis & Summi Pontificis autoritate multiplici inſtantia expetebant, & bellum de novo gerendum aſpirante, parari: Ligam & Unionem, omnem juſtitiam æquitatemque redolentem, non quæ illis juſtam poteſtatem adimeret; ſed quæ injuſta illos bella ſuſcipere, & in nos, absque Jure, denudato vacuo uti mucrone, nosque fortunis & rebus ſpoliare noſtris prohiberet, inivimus: Hanc cùm annis pluribus per nos, Magiſtri & Ordinis conſenſu, ac Imperialibus Privilegiis & Confirmationibus deſuper dotati, habuiſſemus in uſu, obſervantia & praxi, tanto ardore, cura & ſollicitudine, pro illius perpetua abolitione certatim non erubuerunt inſiſtere, ut nos velut ethnicos hæreticosque coram Summo Pontifice aſſererent, & deinde ad Imperiale traherent tribunal, non quò per abrogationem violationemque hujusmodi noſtræ Unionis & Ligæ aliquid commodi aut profectus capeſſerent, ſed ut eò liberiùs, obſtante illis nemine, execranda bella Regi & Regno Poloniæ cæterisque finitimis, noſtris tandem cervicibus, ut ſæpè aliàs accidebat, expianda moverent. Licet autem coram Tribunali Cæſareo comparendi nulla nos arctaret conditio vel poteſtas, cum Imperiali ditioni nunquàm nos remur ſubjectos eſſe; Ut tamen nihil reſtaret, quô noſtra argui poſſet juſtitia, & pura, quam in his ad pacem reconciliationemque cum Magiſtro & Ordine gerebamus, intentio, accuſati Tribunal hujusmodi acceſſimus, & annô propè uno exactô, cum perſonarum noſtrarum ampliſſimo diſcrimine, in querelis propoſitionibusque & replicationibus

nibus verſati, licet cauſam pluribus juſtificationibus fundatam haberemus: Tantus tamen favor Magiſtro & Ordini in pronuncianda Imperiali Sententia habitus eſt, ut Liga & Unio noſtra hujusmodi, pro qua omne certamen fuit exortum, inhibitione Cæſaris, per nos tanquam Jure arbitrario facta, rejecta caſſaretur. Magiſtro nihilominùs & Ordine poſthæc inſtantibus, ut in ſexingentis florenorum millibus Magiſtro & Ordini ſolvendis, & adeò Magiſtro & Ordini obnoxii fuiſſe & fore, juxtà ac ſi pretio empti eſſemus, nova Cæſarea Sententiâ damnaremur: Vigore cujus ad trecentorum ex nobis principalium capitalem trucidationem proceſſuros ſe, & ultionem quamlibet in nobis velut ſervis empticiis & obnoxiis ſumpturos, terrore publico & clamore diſponebant. Quæ quidem Cæſarea Sententia, & ejusdem Magiſtri & Ordinis Pruſſiæ inſtantia, ultrà quoque de nobis extendenda adeò nobis indigna, prout erat, viſa eſt, ut non viris modò ſed fœminis, non Catholicis ſed Scythis fœdum ac intolerabile eſſet, ad tantam obnoxietatem calamitatemque detrudi.

Tot igitur & tantis pluribusque aliis, quas, ut noſtro conſulamus honori, ſilentii tegimus velamine, oppreſſionibus, oneribus, gravaminibus atque injuriis laceſſiti, præſertim cùm illas videremus in infinitum trahi, & novo genere creſcere & augeri, ſuperbo avaro & injuſto præfati Magiſtri & Ordinis dominio, autoritate & ſuffragiô naturalis & humanæ Legum, renunciavimus: omnem obedientiam, fidem & ſubjectionem illis & cuilibet eorum ſubtrahendo. Verùm cum Regem & Coronam Poloniæ præfati Ordinis Patronum, Fundatorem & Dotatorem: ac Terras prædictas, videlicet Pruſſiæ, Culmenſis, Pomeraniæ & Michaloyienſis, à corpore & proprietate Regni Poloniæ præter juſtitiam & æquitatem per vim & arma alienatas, conſtat extitiſſe, priſco noſtro capiti & primævo corpori, à quo excideramus, poſtquàm Juris noſtri eſſe cœpimus, illicò nos reuniendos reintegrandosque cenſuimus: quò ampliùs liquere poſſit, renunciationem & ſubtractionem obedientiæ Magiſtro & Ordini, excutiendo tyrannicum jugum & ſuperbum avarumque præſidium, per nos factam, non ſolùm vendicationem libertatis, ſed juſtum principatum, imperium & ſolium quæſiviſſe. In hunc itaque morem ad Sereniſſimum Principem D. CASIMIRUM Dei Gratiâ Poloniæ Regem, Magnum Ducem Lithvaniæ, & Hæredem Ruſſiæ, & Coronam Polo-

Poloniæ, in quos Jure divino & humano præfatum Terrarum hæreditatem & omnimodam Succeſſionem comperimus devolutam, ſolennes noſtros Nuncios, videlicet Magnificos, Nobiles & prudentes Dominos, Joannem de Bayzen, Auguſtinum de Schewe, Milites: Gabrielem de Bayzen, Nicolaum de Wolkow, Judicem Derſchovienſem, Laurentium Czeitz Culmenſem, Rudgerum de Bircken Thorunenſem, Laurentium Pilgrim Elbingenſem, Præconſules: Joannem Kal Brunsbergenſem, Georgium Schwach Konigsbergenſem, Nicolaum Rodman de Kniphoff, Gvilhelmum Jordan militem, & Joannem Meydeburg Gedanenſem, Conſules, cum plena facultate transmiſimus, ac ſuæ Majeſtati, & in ſuum Regalem thronum, ſolium, ditionem & poteſtatem Terras prædictas Pruſſiæ, Culmenſis, Pomeraniæ & Michalovienſis, & quascunque alias annexas, in terra vel mari conſiſtentes, perſonas noſtras, caſtra, fortalitia, civitates, oppida, villas, res & fortunas noſtras, quæ hactenùs in noſtra poteſtate ſunt, & in futurum erunt, dedimus & ſubjecimus, & præſentibus voluntariè & ſpontaneè damus perpetuò & ſubjicimus: Ipſumq; D. CASIMIRUM Regem Poloniæ pro unico juſto & legitimo Domino & Hærede ſuſcipimus, recipimus & acceptamus, ac nos & Terras prædictas in Jus, ſortem, proprietatem & titulum Coronæ Poloniæ reintegramus, reunimus, incorporamus & inviſceramus: omnium Privilegiorum, libertatum, prærogativarum Regni Poloniæ uſum & participationem: Et ſignanter communem cum aliis Regnicolis futurorum Regum Electionem & Coronationem habituri: ipſamque deditionem, ſubjectionem, ſuſceptionem & obedientiam iterum atque iterùm profitemur, & innovamus: ſubjicientes nos Terrasque prædictas in perpetuam præfati D. Regis, & ſuorum Succeſſorum: & Regni Poloniæ ditionem, gubernationem, protectionem, poteſtatem, fidem, imperium & regimen: Promittentes pro nobis, hæredibus & Succeſſoribus noſtris, ſub fide & honore ac onere per nos præſtiti Juramenti, quòd præfato Illuſtriſſimo Principi D. CASIMIRO Poloniæ Regi & ejus Succeſſoribus Regibus Poloniæ, velut fideles & ſubjecti, quemadmodùm cæteri ejusdem Regni Incolæ, parebimus, auſcultabimus & obediemus, fideliter & conſtanter, perpetuò & in ævum, Juribus noſtris ſemper ſalvis: In ipſiusque D. Regis & ſuorum Succeſſorum Poloniæ Regum ditione, poteſtate, gubernatione,

tione, ſubjectione, imperio & regimine ab hac hora & in perpetuum perdurabimus & conſiſtemus, nec ullo tempore nos à Corona Poloniæ, cujus ſumus corpus individuum, ſcindi, ſequeſtrari, aut alienari permittemus, aut conſentiemus. Promittentes præfato Domino CASIMIRO Regi & ſuis Succeſſoribus Regibus Poloniæ, in omnibus felicibus, adverſis & quibuscunque caſibus, ope, præſidio, conſilio & auxilio, fideliter, contra quoscunque eorum hoſtes & adverſarios, & quascunque perſonas Eccleſiaſticas vel Seculares, quacunque perfulgeant dignitate, comunitates, univerſitates & ſignanter contra Magiſtrum & Ordinem quondam Pruſſiæ, Almaniæ & Livoniæ, fideliter, corpore, animo & rebus, & cum effectu aſſiſtere, & bonum, utile, commodum, honeſtum, ejusdem D. CASIMIRI Regis, & ſuorum Succeſſorum Regum Poloniæ, juxta vires & potentias noſtras extremas, efficere, dirigere & procurare: Nec unquàm quocunque colore, arte, neceſſitate, caſu, opportunitate vel ingenio, præfatum D. CASIMIRUM Regem & ſuos Succeſſores Reges & Coronam Poloniæ deſerere, aut in præjudicium, læſionem aut offenſam præſentis ſubjectionis & deditionis noſtræ, cum Magiſtro & Ordine olim Pruſſiæ, & Magiſtris Almaniæ & Livoniæ aliquos tractatus, reconciliationes, inſcriptiones, amicitias, fœdera, colloquia vel ſermones, absque ejusdem D. CASIMIRI Regis Poloniæ ſpeciali licentia vel conſenſu, inire per ſe vel quascunque ſubmiſſas perſonas, directè vel indirectè, palàm vel clandeſtinè, absque dolo & fraude, ſub fide & honore. Cui quidem Sereniſſimo Principi, Domino CASIMIRO Regi Poloniæ, quamprimum feliciter Terras Pruſſiæ aut Pomeraniæ ingreſſus fuerit, ad ſuam requiſitionem, plenè præſtabimus, præſtareque nos aſtringimus, fidelitatis, ſubjectionis & obedientiæ, perpetuo corporali interpoſito Juramento, homagium. Et quòd jam in perſonis præfatorum Nunciorum noſtrorum præſtitiſſe nos fatemur & recognoſcimus, & præſenti noſtra inſcriptione pro firmitate ampliori facimus & præſtamus. Actum & datum in Thorun feria ſecunda proxima poſt Dominicam Ramis Palmarum. Anno Domini Milleſimo, quadringenteſimo, quinquageſimo quarto.

PRIVILEGIUM D. CASIMIRI, REGIS,

Quô non tantum ipſe Rex, ſed præcipui etiam ex Regni Senatoribus ſolenniter cavent, quòd juxta Prærogativam Ordinibus Terrarum Pruſſiæ antea conceſſam, Caſtra & Tenutæ Civitatum atque locorum nullis extraneis ſed veris Indigenis conferri debeant.

Anno 1454.

Casimirus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ Pruſſiæque Dominus & Hæres &c. Significamus tenore Præſentium, quibus expedit univerſis, quòd, dum ex pluribus evidentibus & legitimis reſpectibus, Terras Pruſſiæ, Pomeraniæ &c. communicatô Principum, Prælatorum, Baronum cæterorumque fidelium noviſſimè Cracoviæ nobiscum exiſtentium Regni, Ducatuum & Dominiorum noſtrorum conſiliô, voluntate & conſenſu, in regimen, tutelam, gubernationem, ſubjectionem & obedientiam accepimus & aſſumpſimus, hanc ipſis Prærogativam conceſſimus, quòd Caſtra, Civitates & quæcunque Fortalitia, in terris prædictis exiſtentia, alicui extraneo aut forenſi conferre non debemus. Ad præſens tamen certis reſpectibus moti, certa Caſtra, in præmemoratis Pruſſiæ Terris exiſtentia, nonnullis perſonis contra hujusmodi Articulum ſuperiùs expreſſum, durante præſenti gwerra, & interim, quoad Terras Pruſſiæ non pacificabimus, dedimus contulimusque in regimen, tenutam & gubernationem. Ideò præſentibus in verbo noſtro Regio ſpondemus & promittimus, quòd pace, Domino ſuffragante, habita, præſcripta Caſtra, taliter per nos in hactenùs hujusmodi perſonis in regimen & tenutam collata, juxta tenorem & continentiam Literarum noſtrarum Cracoviæ Terris Pruſſiæ conceſſarum, illis conferemus, quibus conferri debent, & quòd etiam præſcriptis Literis in omnibus earum punctis, conditionibus, clauſulis & articulis per hoc non intendimus neque volumus in aliquo derogare, ſed ipſas ſanas, ſalvas, firmas & illæſas per nos & Succeſ-

Succeſſores noſtros perpetuis temporibus tenere & obſervare pollicemur per præſentes, harum, quibus Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum, teſtimoniô Literarum. Et nos Joannes Wladislavienſis, Andreas Poſnanienſis Dei Gratia Epiſcopi; Nec non Lucas de Gorka Poſnanienſis, Stanislaus de Oſtrorog Caliſienſis, Petrus de Opporow Lancicienſis, Nicolaus de Koſcielecz Wladislavienſis Palatini; Petrus Skorka de Gay Caliſſienſis, Joannes de Czarnkow Gneſnenſis, Hincza de Rogow Siradienſis Caſtellani & Vice-Theſaurarius, Petrus de Sczekocziny Vice-Cancellarius Regni Poloniæ, Derslaus de Rythwyan Roſperienſis, & Nicolaus de Labiſchin Wladislavienſis Caſtellani &c. præſcriptas Sereniſſimi Domini noſtri Regis promiſſionum literas ratas & gratas habentes præſentibus promittimus, quòd ipſe Sereniſſimus Dominus noſter Rex omnia ſuperiùs expreſſa firmiter & inconcuſsè inviolabiliterque tenebit & obſervabit, & pro majori firmitate ſigilla noſtra etiam præſentibus ſunt appenſa. Actum & datum in Thorun feria ſecunda Feſti Beati Joannis Baptiſtæ, Anno Domini Milleſimo, quadringenteſimo, quinquageſimo quarto. Ad relationem præfati Magnifici Petri de Schękoczin R. P. Vice-Cancellarii.

PRIVILEGIUM
D. CASIMIRI, REGIS,
Quô omnia Jura per Terras Pruſſiæ abrogantur, & Unum Jus Culmenſe in omnium reliquorum locum ſufficitur, ut juxta ejus tenorem omnes Cauſæ & Controverſiæ decidantur & determinentur.
ANNO 1476.

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam Cùm inter ea, quæ unitatem Domini atteſtantur, Juris Uniformitas præcipuum habeatur indicium: Proindè Nos CASIMIRUS Dei Gratiâ Rex Poloniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ

Prussiæque, ac Culmensis, Elbingensis & Pomeraniæ Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis præsentibus, & futuris, harum notitiam habituris, quòd, dum post bellorum discrimina Terras nostras Prussiæ ad unitatem Dominii nostri, à quo alias exciderant, favore divino recuperâssemus, reperimus Magnificos, Strenuos, Generosos ac Nobiles Terrarum præfatarum Incolas multiplicibus ac diversis gaudere Juribus, quorum quædam & legitimas negligebant successiones, ac justitias hominum perturbabant & involvebant, sæpiùsque quod norma debebat esse justitiæ, litigiorum & seditionum erat occasio. Cui malo occurrere volentes, pulsati etiam precibus Magnificorum & Nobilium Palatinorum, Castellanorum, Dignitariorum, totiusque Communitatis & Baroniæ Terrarum nostrarum Prussiæ, & signanter de Districtibus Pomeraniæ, Mariæburgensis & Stumensis, aliàs Pomezaniensis, omnia Jura Prutenicalia, Maydemburgensia, Pomeraniæ ac feodalia, in quibus aliàs tempore Magistri & Ordinis consistebant, & ipsis regulabantur, ab ipsis removentes, abrogantes & perpetuò abolentes, loco omnium Jurium prædictorum Unum Jus Culmense, quô Districtus Culmensis gaudet & fruitur, ipsis & eorum posteris, juxta ejus veram naturam, substantiam, qualitatem & conditionem, de consensu omnium Prælatorum & Baronum nostrorum conferimus & largimur perpetuò & in ævum. Quô Jure judicari inter se debebunt & expediri, omnesque causas & controversias eorum, juxta tenorem Juris Culmensis prædicti, secundùm quod in suis capitulis, punctis & consvetudinibus scriptum & declaratum existit, decident & determinabunt. Ab omnibus etiam oneribus ac daciis inconsvetis, quibuscunque appellentur nominibus, quas Magistro & Ordini de Bonis eorum dare cogebantur, ipsos libertamus. Abrenunciantes insuper devolutionem Bonorum hæreditariorum, quæ nobis & dominio nostro jure feodi cedebant & debebantur, ac ab eadem recedentes, successionem posteris eorum in perpetuum donantes: Hoc duntaxàt pro nobis & Successoribus nostris excipiendo & reservando, quòd quilibet Dignitarius & Terrigena Terrarum Prussiæ ad bellicam expeditionem, quotiescunque necessitas exoptaverit illam per Nos & Successores nostros indici, in armis & equis decentibus, quilibet juxta continentiam Privilegii sui & teno-

rem;

rem; aliàs qui careret Privilegio, ſecundum facultatem bonorum ſuorum ſervire erit & obligatus & obſtrictus, prout & alii Incolæ Regni noſtri ad hoc ipſum obligantur ſervitium. Præterea volumus, ut omnes & ſinguli præfati ſubditi noſtri in recognitionem Dominii, prout etiam priùs ſolitum erat, pro quolibet Feſto Sancti Martini denarium Culmenſem, vel loco ejus quinque allenſes Prutenicales, cùm uno talento ceræ albæ nobis & Succeſſoribus noſtris ac Officialibus ad exigendum per nos deputatis, dent, ſolvant & conſignent. Inſuper volumus, quòd nullus Dignitariorum aut Terrigenarum in lacubus habeat, præter quòd antiquitùs habuit, tempore Magiſtri & Ordinis, neque etiam de illis lacubus ſe intromittat, quorum piſcatura ad Magiſtrum & Ordinem pertinebat, eſto quòd Lacus prædicti hæreditates aliquorum contingant, vel eis contineantur. Harum, quibus Sigillum noſtrum præſentibus eſt ſubappenſum, teſtimonió Literarum. Actum in Caſtro noſtro Mariæburgenſi feria ſexta proxima poſt Feſtum Sancti Jacobi Apoſtoli, Anno Domini Milleſimo, quadringenteſimo, ſeptuageſimo ſexto. Præſentibus Reverendiſſimo ac Reverendis in Chriſto Patribus Dominis Jacobo S. Gneſnenſis Eccleſiæ Archi-Epiſcopo & Primate, Sbigneo Wladislavienſi & Regni Poloniæ Vice-Cancellario, Vincentio Culmenſi, Epiſcopis: nec non Magnificis, Strenuis & Generoſis Nicolao de Cuchno Lancicienſis, Andrea de Greczkow Inowladislavienſis, Stiborio de Bayſen Mariæburgenſis, Ocha de Machwitz Pomeraniæ, Ludovico de Mortang Culmenſis, Palatinis: Joanne de Rithwian Sandomirienſi, & Regni Poloniæ Mareſchalco, Joanne à Mor de Tharnow Woynicenſi, Joanni de Oporow Breſtenſi, Nicolao de ibidem Brzezynenſi, Matthia de Sluzew Cruſchwitienſi, Nicolao Dambrowski Culmenſi, Nicolao Feltsdorff Pomeraniæ, Fabiano de Legensdorff Elbingenſi, Caſtellanis, & aliis quàm plurimis ad præmiſſa teſtibus fide dignis. Datum per manus Reverendi in Chriſto Patris Domini Sbignei Epiſcopi Wladislavienſis & Vice-Cancellarii, nec non Venerabilis Urielis de Gorka Gneſnenſium & Poſnanienſium Eccleſiarum Præpoſiti, Cancellarii Regni Poloniæ, ſincerè nobis dilectorum. Sbigneus de Oleſchnicza E. &c. manupropr.

CONFIRMATIO D. CASIMIRI, REGIS,

Privilegiorum, Libertatum, & eorum omnium, quæ diu & ab antiquo Ordines Terrarum Prussiæ habuerunt.

ANNO 1477.

CASIMIRUS, Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ Prussiæque Dominus & Hæres &c. Significamus tenore Præsentium, quibus expedit universis, quòd, quemadmodum anteactis annis certa Privilegia & Libertates subditis nostris & Terrarum nostrarum Prussiæ Incolis, tam Spiritualibus quàm Secularibus dederamus & concesseramus, quæ quidem Privilegia, & alia, diu & ab antiquo per eos tenta & habita, ipsis subditis nostris in omnibus punctis, conditionibus, Articulis & Clausulis tenere & observare promittimus præsentibus & pollicemur. Harum, quibus Sigillum nostrum est subappensum, testimoniô Literarum. Datum in Nova Civitate Corczin feria sexta proxima post festum Sancti Barnabæ Apostoli, Anno Domini Millesimo, quadringentesimo, septuagesimo septimo. Relatio Venerabilis Stanislai de Curozwanki R. P. Vice-Cancellarii. Stanislaus Vice-Canc. sst.

CONFIRMATIO D. JOANNIS ALBERTI, REGIS,

Omnium Jurium & Privilegiorum Terrarum Prussiæ.

ANNO 1494.

IN Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam humani generis actiones memoriæ perpetuæ indigentes, plerumq; ab hominum notitia dilabuntur, nisi scripturarum seu testium munimine fuerint roborata. Proinde Nos JOANNES ALBERTUS, Dei Gratiâ Rex Poloniæ, nec non Terrarum Craco-

viæ,

viæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cujaviæ; Supremus Dux Lithvaniæ, Russiæ Prussiæque ac Culmensis, Elbingensis & Pomeraniæ Dominus & Hæres &c. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis præsentibus & futuris, harum notitiam habituris, quomodò revolventes in animo, qua quantaque puritatis affectione & integræ fidei constantia Prælati tam Spirituales quàm Seculares, Comites, Barones, Milites, Proceres, Nobiles, Communitatesque Civitatum & Oppidorum, cæterique Subditi & Incolæ Terrarum Prussiæ, tam Spirituales: quàm Seculares, personam nostram venerati sunt atque dilexerunt, ut tandem decedente felicis memoriæ Serenissimo Principe Domino CASIMIRO &c. Genitore & Prædecessore nostro charissimo, Nos tanquàm verum hæredem & legitimum Successorem, ipsis in Regem & Dominum concordibus voluntatibus unà cum aliis Regni nostri Consiliariis, Dignitariis, Officialibus & cujuscunque Statûs Conditionisque Subditis & Incolis elegerunt & assumpserunt, Sacroque Regni Diademate insigniverunt. Cùm igitur Altissimo dirigente, votis eorundem Incolarum Regni nostri in nostram Majestatem deliberatè concurrentibus, Paternum Sacri Regni Poloniæ nacti sumus solium, dignum eàpropter duximus in ipsos Subditos Incolasque oculos pietatis nostræ aperire, & eis hanc, quam actu & opere, veluti Athletæ fideles, in nos exhibuerunt, sinceritatem & constantiam, gratitudine nostra, ut decet, compensare. Unde ex certa nostra scientia, præhabitaque sufficienti deliberatione, animô benevolô & voluntate nostra ultronea ipsis Prælatis, Comitibus, Baronibus, Dignitariis, Officialibus, Militibus, Proceribus, Nobilibus, Civitatibus & earundem Communitatibus, cæterisque Subditis & Incolis Terrarum Prussiæ, cujuscunque Status conditionisque existant, quæque ipsorum Jura & Privilegia, tam Ecclesiastica quàm Secularia, quæcunque à divæ memoriæ Regibus Poloniæ, & ab olim Genitore & prædecessoribus nostris, super quibuscunque Bonis & Libertatibus habere dignoscuntur & habent, sub quibuscunque Datis, in vita ipsorum emanatas & concessas, emanataq: & concessa Jura & Privilegia in se continentes, in omnibus earum positionibus, Conditionibus, Articulis universis ratificamus, gratificamus, approbamus, & præsentium Literarum patrocinio confirmamus, decernentes easdem eademque robur habere perpetuæ

tuæ

tuæ firmitatis: Promittentes insuper in verbo nostro Regio, & Tenore præsentium spondentes, eadem ipsorum Jura, Libertates & Privilegia per omnia rata grata habere, & inconcussè, jugiter, inviolabiliter & perpetuò, justitia mediante, gratiosè conservare. In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum in Thorun die Sabbato in Vigilia Sancti Andreæ Apostoli, Anno Domini Millesimo, quadringentesimo, nonagesimo quarto, Regni verò nostri anno tertio. Præsentibus Reverendis in Christo Patribus Dominis Creslao de Curozwanki electo confirmato Wladislaviensi & Regni nostri Cancellario, Uriele Posnaniensi & Luca Varmiensi, Episcopis; nec non Magnificis, Generosis & Nobilibus Ambrosio Pampowski Siradiensi, Matthia de Sluzewo Brestensi, Nicolao de Baysen Mariæburgensi, Carolo de Felden Culmensi, Nicolao de Wolikow Pomeraniæ, Palatinis. Nicolao de Strzezow Wisliciensi, Joanne de Przithik Radomiensi, Petro Miskowsky Rosperiensi, Nicolao Gardzina de Lubraniec Spicimiriensi, Castellanis. Petro Kmitha de Wissnicze Regni nostri, Raphaële de Leschno Curiæ nostræ Mareschalcis, cæterisque Dignitariis, Consiliariis & Curiensibus nostris fide dignis Testibus. Datum per manus Venerabilis Gregorii de Lubraniec Scarbimiriensis, & Sancti Floriani in Kleparz Ecclesiarum Præpositi, Regni nostri Vice-Cancellarii, sincerè nobis dilecti. G. Vice-Cancellarius sst. Relatio ejusdem Venerabilis Gregorii de Lubraniec R. P. Vice-Cancellarii.

PRIVILEGIUM CAPITULI VARMIENSIS,

Super Electione Episcoporum Varmiensium, & gratitudine personæ eligendæ, & quòd ex Electis REX nominare non debeat nisi verum Terrarum Prussiæ Indigenam.

Anno 1512.

IN Nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos SIGISMUNDUS, Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lith-

Lithvaniæ, nec non Terrarum Cracoviæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Cujaviæ, Russiæ, Prussiæ ac Culmensis, Elbingensis Pomeraniæque &c. Dominus & Hæres, significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis & singulis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris, quòd, cum defuncto bonæ memoriæ olim Reverendo in Christo Patre D. Luca Episcopo Varmiensi, ejusdem Ecclesiæ Prælati & Canonici ad Electionem novi Episcopi & Pastoris processissent, fuissetque orta aliqualis controversia super eadem Electione, quæ videbatur nobis facta non observato tenore cujusdam Articuli, inter olim Serenissimum Principem Dominum CASIMIRUM Regem Poloniæ Genitorem nostrum charissimum, & Reverendum Patrem D. Nicolaum Episcopum Varmiensem & ejus Capitulum per quandam inscriptionem facti, in quo cavetur, quòd iidem Prælati & Canonici Ecclesiæ Varmiensis, defuncto eorum Episcopo; personam gratam Regibus Poloniæ eligere teneantur, cùmque ejusdem Articuli, de eligenda grata Regibus persona, interpretatio in dubium hincinde traheretur: Nos prospicere cupientes, ne qua posthac controversiæ occasio inter Nos vel Successores nostros Reges & Dominum Episcopum, ac ejus Capitulum dictæ Ecclesiæ Varmiensis super Electione Episcoporum, & gratitudine personæ eligendæ, exoriri possit, ad tollendam omnem ejusdem Articuli in posterum ambiguitatem, matura deliberatione & consultatione cum Consiliariis nostris Spiritualibus & Secularibus habita: Cum Reverendo Patre Domino Fabiano Episcopo Varmiense moderno, ac ejus Ecclesiæ Capitulo in hunc, qui sequitur, modum devenimus, quòd, cùm contigerit vacare Ecclesiam Varmiensem, Prælati & Canonici ejusdem Ecclesiæ tempestivè & ante Electionem novi Episcopi mittere tenebuntur de gremio sui Nuncios ad Nos & Successores nostros legitimos Reges Poloniæ, si fuerimus aut iidem Successores nostri fuerint in Polonia, non tamen in terris Russiæ, aut Magno Ducatu Lithvaniæ, usque Vilnam & non ulteriùs, & significare per eosdem Nuncios suos obitum sui Episcopi, & diem Electioni novi Pastoris præfinitum. Et præterea dicere tenebuntur nomina omnium Prælatorum & Canonicorum Ecclesiæ suæ, præsentium & absentium ab Ecclesia, ac declarare pro eorum judicio fideliter ac veraciter vitam, mores, dignitatem,

tatem, & omnem conditionem ſtatûs uniuscujusque. Quòd ſi forſan pro eo tempore Nos aut noſtri Succeſſores non eſſemus ſeu non eſſen t in Polonia, ſed in Terris Ruſſiæ aut ultrà eſſemus, ſeu Succeſſo res noſtri eſſent in Magno Ducatu Lithvaniæ ultra Vilnam, tunc iidem Prælati & Canonici, ne fortè Electio nimis tardetur, & Eccleſia præfata alicui periculo aut incommodo ſubjiciatur: Obligati erunt per ſuos Nuncios omnia ſuperiùs deſcripta Reverendiſſimo Domino Archi-Epiſcopo Gneſnenſi pro tempore exiſtenti, aut ejus Paternitate extra ſuam Provinciam exiſtente, Wladislavienſi aut Plocenſi Epiſcopo ſignificare; Qui quidem Dominus Archi-Epiſcopus, ſive alter ex ſupradictis Epiſcopis, illo abſente, ſine omni mora per ſuum tabellarium ſive nuncium de illis omnibus, quæ ſic ſignificabuntur, Nos & Succeſſores noſtros curabit reddere certiores. Ex quibus quidem Prælatis & Canonicis ejusdem Eccleſiæ nos quatuor pro arbitrio noſtro nominabimus, non alios tamen, quàm qui ſint veri Terrarum Pruſſiæ Indigenæ, ac per ſpecialem Nuncium noſtrum ſeu literas clauſas ſignificabimus ipſi Capitulo, quos judicaverimus ad illius culmen dignitatis & locum in Conſilio noſtro magis idoneos & nobis gratos. Ipſi verò Prælati & Canonici prædicti unum ex illis quatuor, quem voluerint aut judicaverint meliorem & utiliorem, deligere in Epiſcopum tenebuntur & erunt aſtricti. Et quia ex longa mora Electionis aliqua difficultas vel impedimentum evenire poterit, itaque poſt acceptum de morte Epiſcopi à Capitulo Nuncium, ſupradictos quatuor Octo dierum ad ſummum ſpatio nominare debemus. Et hoc amplius adjiciendum, ipſo Domino Fabiano Epiſcopo, & ejus Eccleſiæ Varmienſis Capitulo aſſentientibus, voluimus, quòd ſi quando Nos vel Succeſſores noſtri filium ſive fratrem germanum inter quatuor ſupradictos nominare vellemus, qui priùs eſſet de gremio Capituli Eccleſiæ prædictæ, id in noſtro & Succeſſorum noſtrorum Regum Poloniæ arbitrio & poteſtate erit, ac ſi idem filius vel frater Terrarum Pruſſiæ Indigena eſſet. Cùm autem dicti Prælati & Canonici, ſic ut præfertur, unum ex eisdem quatuor nominatis elegerint, intimare debebunt nobis & Succeſſoribus noſtris novum Electum, & cum eo ſupplicare ut illum noſtris literis Sedi Apoſtolicæ & Sanctiſſimo Domino commendemus,

mus, ut Electionem de eo factam cum gratia confirmare dignetur, Quâ quidem Confirmatione & provisione secuta, idem Electus, juxta tenorem & inscriptionem, cum superiùs nominato olim Domino Nicolao Episcopo Varmiensi & ejus Capitulo factam, præstabit Juramentum Nobis & Successoribus nostris, prout in eadem Inscriptione latiùs continetur. Reliqua verò, quæ in eisdem Articulis cum supradicto Domino Nicolao Episcopo Varmiense habitis continentur, salva & integra permanere debent in perpetuum & inviolabiliter observanda. Ea verò, quæ his Literis continentur, ipse Dominus Fabianus Episcopus Varmiensis prædictus, cum Capitulo Ecclesiæ firmiter, illæsè & inconcussè tenere, exequi & inviolabiliter perpetuò observare debebit, & ejus Successores debebunt. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum præsentes literas scribi fecimus, & Sigillo nostro communiri. Actum in Conventione Generali Piotrkoviensi Die Martis septima Mensis Decembris, aliàs in Vigilia Conceptionis Beatissimæ Virginis Mariæ, Anno Domini Millesimo, quingentesimo, duodecimo, Regni verò nostri sexto. Præsentibus Reverendissimo & Reverendis in Christo Patribus Dominis Joanne Archi-Episcopo Gnesnensi & Primate, Joanne Cracoviense, Joanne Posnaniense, Erasmo Plocense, Fabiano Varmiense, Matthia Præmisliense & Regni nostri Cancellario, Jacobo Camenecense, Ecclesiarum Episcopis; nec non Magnificis, Venerabilibus, Generosis & Nobilibus Nicolao de Camienycz Cracoviense, & Campiductore Regni nostri generali, Nicolao de Lubraniec Posnaniense & Capitaneo Lanciciensi, Joanne de Tarnow Sandomiriense, Jaroslao de Lasko Siradiensi, Joanne Jarandi de Brudzew Lanciciensi, Nicolao de Kretkow Brestense, Joanne Odrowansch de Sprowa Russiæ Terrarum Generali, Otha de Chodecz Podoliæ, Nicolao Firley de Dambrowicza Lublinensi, Georgio de Baysen Mariæburgense, Nicolao de Pilcza Belzense, Andrea de Radzieowicza Plocense, & Ravense Capitaneo, Prandota de Zelasna Ravense, Palatinis, Luca de Gorka Posnaniense & Capitaneo Majoris Poloniæ generali, Christophoro de Schidlowiecz Sandomiriense & Regni nostri Vice-Cancellario, nec non Siradiense, Sochaczoviense & Gostinense Capitaneo, Stanislao de Ostrorog Calissiense, Ja-

nussio Latalski Gnesnense, Joanne de Przeremb Siradiense, Alberto de Gladczianow Laciciense, Nicolao de Schydlowiez Radomiense & Succamerario Cracoviense, Regnique nostri Incisore, Nicolao Jordan de Zakliczin Visliciense, Andrea de Opporow Brestense, Hieronymo de Kobyliny Rosperiense, Andrea de Tanczyn Biecense & Causarum Curiæ nostræ Referendario, Georgio Krupski de Orchow Belczense, Stanislao de Pothulice Miedzirzecense, Jaroslao Sokolowski de Wrancza Landense, Petro Gorski Naklense, Joanne de Bochothnicza Malogostense, Stanislao de Sprowa Zarnoviense, Martino Skotnicki de Bogoria Zawichostense, Stanislao Kuropathva de Lazuchow Chelmense, Castellanis. Stanislao de Chodetz Marschalco & Capitaneo Leopoliense, Andrea de Koscielec Thesaurario, Scepusiensque, Oswiecimense, Sandecense, Juniwladislaviense, & Bidgostiense Capitaneo, nec non Zuppario & Magno Procuratore Generali Cracoviense, Regni nostri, Andrea de Klecz Custode, & Joanne Sculteti Sacræ Theologiæ Professore ac Archi-Diacono Varmiense, Joanne Latalski Gnesnense, Cracoviense & Lanciciense Præposito, Petro Thomiczki Decretorum Doctore, Archi-Diacono, Joanne Czarnkowski Canonico Cracoviense, Stanislao Goretzki Præposito Calisschiense Ecclesiarum, Secretariis nostris; Stanislao Jaroczki Marschalco Curiæ nostræ, Raphaële de Leschno Capitaneo Szlochoviense, Henrico Itfeld Pro-Consule Thorunense, Ambrosio Storm Nuncio & Notario Gedanense Civitatum nostrarum. Adamo de Drzewicza Sandomiriense, Stanislao Lassocki Posnaniense Terrarum Succamerariis, Nicolao Oczieski Capitaneo Costense & Magistro agasonum Curiæ nostræ, & aliis quampluribus Dignitariis, Officialibus & Curiensibus nostris, circa præmissa testibus fide dignis, sincerè & fidelibus nostris dilectis. Datum per manus præfati Reverendi in Christo Patris Domini Matthiæ Episcopi Præmisliensis & Regni nostri Cancellarii, sincerè nobis dilecti. Matthias Dominus Episcopus & Cancellarius sspt. Relatio ejusdem Reverendi in Christo Patris Domini Mathiæ Episcopi Præmisliensis & Regni Poloniæ Cancellarii.

CAU-

CAUTIO
D. SIGISMUNDI, REGIS,
In Persona Joannis Balinski, quòd posthac nonnisi Terrarum Prussiæ Indigena, & Vernaculæ Lingvæ peritus, in ipsarum Terrarum Consilium recipi & admitti debeat.

Anno 1519.

SIGISMUNDUS, Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ Prussiæque &c, Dominus & Hæres, Manifestum facimus tenore præsentium, universis & singulis, quibus expedit, quòd, cùm aliàs Nos volentes Generosum & fidelem nobis dilectum Joannem Balinski, ob meritorum suorum exigentiam, amplioribus honorum fastigiis evehere, ei Castellanatûs Gedanensis Dignitatem in Terris Prussiæ eâ vice contulissemus, mandavimus eum in ipsarum Terrarum Consilio recipi & admitti. Verùm, cum præmissa Privilegiis earundem Terrarum obsistere dicantur, ex eò quòd idem Joannes Indigena illarum Terrarum non existens, ipsarum etiam Lingvæ imperitus, præsenti nostro Decreto declaramus, & in verbo nostro Regio affirmamus, intentionis nostræ non fuisse nec esse, per prædictam nostram collationem & mandatum memoratis Privilegiis aliquatenus derogare, aut quomodolibet ea tollere vel abrogare. Decernimus igitur, prædictam nostram collationem & Mandatum, quatenus dictis Privilegiis aliquomodo adversetur, Terris nostris Prussiæ in aliquo non præjudicare, aut ad similia permittenda in consequentiam seu exemplum in posterùm trahi non posse neque debere, dictosq; Terrarum Prussiæ Consiliarios eundem Joannem in Consilium recipien. nostroque Mandato paren., ab hujusmodi Privilegiis recessisse censeri aut judicari à quoquam non debere neque posse, nolentes eos aut Terras prædictas, ob nostræ complacentiæ obsequia, hâc duntaxàt vice nobis impensa, præjudicium aliquod aut jacturam reportare. In quorum omnium testi-

 monium

monium has noſtras Literas fieri juſſimus noſtro Sigillo communitas. Datum in Brzeſcie Kujavienſi feria quarta ipſo die Beati Andreæ Apoſtoli: Annorum Domini Milleſimo, quingenteſimo, decimo nono, Regni autem noſtro tredecimo. Chriſtophorus de S. Palatinus & C. Cracovien. ac R. P. Cancella. ſſt. Ad Relationem Magnifici Chriſtophori de Schidlowicz Palatini & Generalis Cracovienſis ac Regni Poloniæ Cancellarii &c.

CONFIRMATIO D. SIGISMUNDI, REGIS,

Omnium Privilegiorum & Libertatum, quas D. ejus Genitor CASIMIRUS Rex Terris Pruſſiæ conceſſerat.

Anno 1521.

IN Nomine Dei, Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Omnium rerum, quæ ſempiternæ memoriæ comendari debent, nulla certior firmitudo inveniri poteſt, quàm ut literis poſteritati mandentur. Cætera enim facta, quantumvis memorabilia, aliis modis æternitati dicata, aliquot quidem ſæculis durare poſſunt, ſed quæ literis memoriæ conſervantur, nunquam intereunt, ipſaque vetuſtate ſunt anguſtiora. Atque ita Nos SIGISMUNDUS, Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Culmenſis, Elbingenſis Pomeraniæque &c. Dominus & Hæres. Manifeſtum facimus his literis noſtris univerſis & ſingulis tam præſentibus quam futuris, quòd accedentes ad conſpectum noſtrum Domini Prælati Terrarum noſtrarum Pruſſiæ, Spirituales & Seculares, Barones & Nobiles, principalium Civitatum noſtrarum, videlicet Thorunenſis, Elbingenſis & Gedanenſis Pro-Conſules & Conſules, ac apud Nos earundem Civitatum nominibus Nuncii, ſincerè & fideles noſtri dilecti: inter cætera nobis humiliter ſupplicârunt, ut eos circa Jura, libertates, prærogativas, conceſſiones, donationes & exemptiones, per

per clariſſimæ memoriæ Dominum CASIMIRUM Regem Parentem noſtrum deſideratiſſimum conceſſa & conceſſas, conſervare, manu tenere, tueri & defendere, ac ea & illas confirmare, approbare, ratificare, laudare ac demùm renovare dignaremur. Nos igitur SIGISMUNDUS Rex ſupraſcriptus, qui naturæ benignitatisque noſtræ inſtituto ea, quæ ad ornamentum, dignitatem, amplitudinem atque conſervationem Dominorum & Subditorum, quibus divina diſpenſatione ſumus præfecti, ſpectare nobis videntur, grati libentiſſimique concedimus, ac præſertim cùm ipſi Domini Prælati & Barones, & tota fermè Nobilitas, & ſupradictarum Civitatum Cives & alii multi Incolæ & Subditi noſtri, quamvis ſemper anteà, ut ſub imperium & protectionem divi Parentis noſtri CASIMIRI redierunt, nunc tamen maximè, cùm hoc bellum, quod nuper cum Illuſtri Domino Alberto Marchione Brandenburgenſi cum Magiſtro Ordinis S. Mariæ in Pruſſia geſſimus, eorundem Subditorum noſtrorum propulſantes damna, cædes & injurias, conſtantiſſimi & integerrimi nobiscum præferentes manſerunt. Auditis itaque & benè intellectis hodie ſupraſcriptis Privilegiis & Juribus ac Prærogativis, conceſſionibus aut donationibus, ad laudem & gloriam imprimis Dei Opt. Max. omniumque Sanctorum ejus, & ad univerſarum Terrarum noſtrarum Pruſſiæ incrementum, tranquillitatem, quietem, ſtabilitatem atque conſervationem, ſupraſcripta Privilegia ac Jura, prærogativas, conceſſiones, donationes & exemptiones, ac omnia & ſingula in ipſis contenta, cum omnibus & ſingulis eorum punctis, clauſulis & continentiis, prout jacent, ex certa noſtra ſcientia & voluntate, ex conſilioque Conſiliariorum noſtrorum ad præſens in hoc noviſſimo Conventu nobiscum exiſtentium, pro ſolita benignitate noſtra Regia, approbamus, ratificamus, renovamus & acceptamus, laudamus & confirmamus, ipſaque & ipſas perpetuum firmitudinis robur obtinere volumus. Promittentes in verbo Noſtro Regio, ac ſub fide boni, legalis & ingenui Principis, pro nobis & Succeſſoribus noſtris, Nos omnia ſupraſcripta in præinſertis Privilegiis expreſſa firmiter & inviolabiliter obſervare, tenore præſentium mediante. In cujus rei teſtimonium Sigillum noſtrum præſentibus appendi juſſimus, & ad meliorem cautelam nos

nos manu nostra propria subscripsimus. Actum & datum in Civitate nostra Thorunensi, feria sexta proxima ante Dominicam Jubilate, Anno Domini Millesimo, quingentesimo, vigesimo primo, Regni verò nostri Anno decimo quinto. Præsentibus Reverendissimis & Reverendis in Christo Patribus Dominis Joanne de Lasko Archi-Episcopo Gnesnensi & Primate, & Sedis Apostolicæ Legato nato, Matthia de Drewicza Wladislaviensi Episcopo, Raphaële de Leschno Ecclesiæ Præmisliensis, & Laurentio Miedzilesky Ecclesiæ Camenicensis, designatis & electis Episcopis. Nec non Magnificis Nicolao de Dambrowicza Castellano Cracoviense, & Regni nostri Campiductore supremo. Christophoro de Schidlowiecz Palatino & Capitaneo Cracoviensi ac Regni nostri Cancellario &c. Joanne de Lubraniec Posnaniensi, Joanne de Calinowa Calissiensi, Stanislao de Koscielec Brestensi, & Capitaneo Mariæburgensi, Palatinis. Luca de Gorka Posnaniensi, & Majoris Poloniæ Capitaneo Generali. Nicolao de Schidlowicz Sandomiriense & Regni nostri Thesaurario. Joanne Wiethwinski & in Carnischin Plocensi, Stanislao de Sprowa Sarnowiensi Castellanis, ac Venerabilibus Joanne Latalski Gnesnen. Cracovien. & Lancicien. Ecclesiarum Præposito. Andrea Sloriczki Præposito S. Floriani in Kleparz extra muros Civitatis nostræ Cracoviensis, & Custode Sandomiriense, Nicolao Oleschniczki Canonico Cracoviensi, Paulo Grassowski Præposito omnium Sanctorum in Cracovia, & aliis quàmpluribus Dignitariis, Officialibus & Curiensibus nostris ad præmissa testibus fide dignis sincerè & fidelibus dilectis. Datum per manus præfati Magnifici Christophori de Schidlowicz in Smielow & magna Opatow Palatini & Capitanei Cracoviensis ac Regni Poloniæque Cancellarii, tum Siradiensis, Sochaczoviensis, Costinensis &c. Capitanei, sincerè nobis dilecti. SIGISMUNDUS Rex sst. Christoph, de S. Pal, & Capitaneus Cracoviénsis ac R. P. Canc, sspt.

D. SIGISMUNDI REGIS, LITERÆ,

Quibus Ordinibus Terrarum Prussiæ, qui vigore Privilegii ad Electionem Filii vocati non fuerunt, postea tamen Electionem ratam habuerunt, cavet, quòd ea præteritio illis fraudi esse non debeat, & specialiter obligat Sigismundum Augustum Filium, ut annum decimum quintum egressus, pro more Antecessorum, juret se Privilegia & Indulta tam publicè quam privatim conservaturum, & quamdiu hoc ipsum Juramentum non præstiterit, Ordines etiam Terrarum & Civitatum ad servandum suum Juramentum Majestati ejus præstitum astrictos esse non debere, sed ubi Majestas ejus satisfecerit, tum demum omnem fidelitatem & obedientiam præstare oportere.

ANNO 1530.

SIGISMUNDUS Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ totiusque Prussiæ ac Masoviæ &c. Dominus & Hæres, Manifestum facimus universis, quia licet Privilegia & libertates Statibus & Ordinibus Terrarum nostrarum Prussiæ, tam Ecclesiasticis quàm Secularibus, à Majoribus nostris concessa & concessæ, ac per nos confirmata & confirmatæ, inter alia id potissimùm contineant, ut dicti Ordines & Status Prussiæ ad futurorum Regum Poloniæ, quotiescunque super Electione & Coronatione illorum deliberationem fieri contingat, ad Electionem & Coronationem vocari & admitti debeant. Quia tamen in eligendo Serenissimo Principe Domino SIGISMUNDO Secundo; Rege Poloniæ & Magno Duce Lithvaniæ, Filio nostro charissimo hoc ipsum prætermissum est, non data quidem opera, sed quòd nobis viventibus & Regno nondum vacante, magisque divina ordinatione, quàm humano consilio

lio,Electio ipſa Majeſtatis ſuæ contigit: Conſiderantes tantam prædictorum Statuum & Ordinum Terrarum noſtrarum Pruſſiæ, erga nos & Sereniſſimam Familiam noſtram, fidem, affectum, & obſervantiam, ut hancipſam Electionem Sereniſſimi filii noſtri, præter vocationem eorum factam, approbaverint, & ſimiliter ipſum eligendo ratam atque gratam habuerint: Nolentesque, ut per hujusmodi Electionem, ad quam vocati non erant, aliquid inpoſterùm Privilegiis & Libertatibus dictorum Statuum & Ordinum earundem Terrarum noſtrarum Pruſſiæ derogaretur: Decernimus, ut deinceps, quotiescunque Regem decedere, & Regnum vacare aut Electionem quomodocunque celebrari contigerit, Domini Conſiliarii Ordinis utriusque Regni Poloniæ, antequam ad Electionem procedant, prius prædictos Status & Ordines Terrarum Pruſſiæ de hacipſa novi Regis Electione certiores faciant, ac eosdem ipſos Status, ſecundùm antiquam conſvetudinem & contenta Privilegiorum eorum, ad eam vocent & admittant. Volentes præterea, pro tanta eorum in nos & Filium noſtrum chariſſimum integritate, viciſſim eis providere, ut & ipſi in ſuis Juribus & Privilegiis ac Libertatibus Conſvetudinibusque approbatis absque ullo conſervarentur detrimento, pollicemur illis præſentibus literis noſtris, quòd quandocunq; ipſe Sereniſſimus Filius noſter, poſt mortem noſtram, ad ætatem legitimam, nempè ad annos quindecim completos, perveniens, poſſeſſionem Regni & Dominiorum noſtrorum adire voluerit, tenebitur illis id totum præſtare, quod Anteceſſores noſtri Reges Poloniæ & nos ipſi præſtitimus ex debito, ad quod ejus Majeſtatem, ut Filium & Succeſſorem noſtrum, tenore præſentium obligamus, videlicet, qvòd jurare debebit omnia Jura, Libertates & Privilegia, Literas immunitatesve earundem Terrarum Pruſſiæ, tam Eccleſiaſticas qvàm Seculares, Eccleſiis, tum ipſis Terris, earundemque Prælatis, Baronibus, Nobilibus, Civibus, Incolis & quibuslibet perſonis, cujuscunque ſtatus & conditionis exiſtentibus, per Divos Prædeceſſores noſtros Principes tam Spirituales quàm Seculares Reges & Dominos Terrarum prædictarum juſtè & legitimè donatas & conceſſas, & per nosmetipſos confirmatas manutenere, ſervare, cuſtodire & attendere, in omnibus conditionibus atque punctis, & omnia illicitè ab

eis-

eisdem Terris alienata aut distracta, pro posse suo, ad proprietatem earundem Terrarum recuperare: Terminos etiam earum non minuere, sed pro virili defendere & dilatare. Et quamdiu hoc ipsum Juramentum Majestas sua non præstiterit, & huic debito suo Regio non satisfecerit, Ipsi universi Status & Ordines earundem Terrarum & Civitatum nostrarum Prussiæ ad servandum Juramentum suum, quod Majestati suæ præstiterunt, non erunt astricti neque obligati. Verùm quandocunque post mortem nostram supradictis omnibus idem Serenissimus Filius noster, in ætate legitima existens, satisfecerit, & hujusmodi Juramentum debitum præstiterit, universi earundem Terrarum nostrarum Prussiæ Status & Ordines Subditi nostri, Illi ut vero & legitimo Domino & Regi suo coronato omnem fidelitatem & obedientiam obsequiaque, secundùm Juramentum a se illi factum, præstare & exhibere tenebuntur. In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum in Conventu Generali Cracoviensi, feria sexta ante Dominicam Judica proxima, Anno Domini Millesimo, quingentesimo, trigesimo, Regni verò nostri vigesimo quarto. Christophorus de S. Castel. & Capit Cracoviensis ac R. P. Cancel. sst.

LITERÆ, D. SIGISMUNDI, REGIS,

Quibus post præstitum Jusjurandum Filii, solenniter iterum cavet universis Subditis, ejus Majestati neminem parere debere, nec imperio obnoxios fore, nisi priùs omnia Jura Privilegia & Libertates Diplomate suo confirmaverit, & juxta ejus tenorem in executionem posuerit.

Anno 1537.

SIGISMUNDUS ejus Nominis Primus, Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Masoviæ &c. Dominus & Hæres. Significamus tenore præsentium universis & singulis cu-

juslibet ordinis, dignitatis & conditionis hominibus, quùm ante ſeptem annos Conſiliarii Regni noſtri, ſingulari erga nos Domumque noſtram Regiam ſtudio & propenſione permoti, tum imminentibus etiam difficultatibus atque motibus, quibus nunc univerſus ferè Orbis terrarum tumultuatur, obviam ituri, Sereniſſimum filium noſtrum SIGISMUNDUM AUGUSTUM Regem ſibi & Regno Poloniæ, nobisque Succeſſorem voluntate noſtra conſtituiſſent, ac ne res ea poſthac ullô pactô in dubium revocari poſſet, Jurejurando ſigillatim dato fidem ſuam ipſius Majeſtati obſtrinxiſſent, quoniam is tum per ætatem nondum commodè viciſſim ipſis Jusjurandum dare poterat, recepimus nos & ſpospondimus, & Regiô verbô noſtrô promiſimus, ipſius Majeſtatem, cùm annum qvintum decimum egreſſa fuiſſet, viciſſim Subditis ſuis omnibus conſentaneum Jusjurandum eſſe daturam, cujus formula continetur iis literis, quibus fidem tum noſtram obſtrinxeramus. Nunc itaque cum tempus id veniſſet, liberavit ipſius Majeſtatis fidem noſtram pro ſe datam, taleque Jusjurandum, quale modò deſcriptum eſt, conceptis verbis ad Sancta Dei Evangelia publicè in Eccleſia Cathedrali Cracovienſi quarta die Februarii præſentis anni dedit. At nè quid ea res diſcriminis malique afferret, ita tum quoque in Electione illa cautum publicoque omnium conſenſu conſtitutum erat, ut, quoad nos viveremus, penes nos univerſa poteſtas & Regium imperium nihilominùs maneret: Nunc etiam recepit idem Sereniſſimus Filius noſter, ſpospondit & regiô ſuô verbô promiſit, literarumque monimentis ea de re conſcriptis & ſigno ſuo conſignatis cavit, viventibus nobis nihil ſe poteſtatis & jurisdictionis in Regno Poloniæ ſibi eſſe vendicaturum, neque vi quemquam invitum ad juſſa ſua faciendum adacturum, ſed omnia, ſeque ipſum denique ſemper in poteſtate noſtra fore. Deinde quæcunque juràſſet publicè, omnia ſe ſine ulla controverſia ſervaturum, defenſurum atque executurum eſſe. Poſtremò, poſt obitum quoque noſtrum, neminem prædictorum Subditorum ſuorum ſibi parere debere, nec fore obnoxios fidei imperioque ſuo, niſi priùs ipſis univerſa Jura, Privilegia, Libertates, Literas & Immunitates, à ſupramemoratis Majoribus ſuis Divis Regibus Poloniæ, & à nobis etiam conceſſas ac donatas, quæqve in

poſte-

posterùm, dum vivimus, à nobis concedentur donabunturque, Diplomate suo Regio confirmaverit, & pro viribus suis juxta tenores earundem in executionem posuerit. Quæ omnia nos quoque pro eodem Serenissimo Filio nostro recipimus, spondemus & Regio verbo nostro promittimus. Id quod his literis signo nostro impresso consignatis testatum esse voluimus. Datum Cracoviæ sexta Februarii Anno Domini Millesimo, quingentesimo, trigesimo septimo, Regni verò nostri Anno trigesimo primo.

CONSTITUTIONES TERRARUM PRUSSIÆ,

In publicis Comitiis Thorunii conciliatæ, & D. SIGISMUNDI Regis authoritate pro commodo publico confirmatæ.

Anno 1538.

SIGISMUNDUS Dei Gratiá Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ totiusque Prussiæ, Masoviæ &c. Dominus & Hæres. Significamus tenore præsentium, quibus expedit, universis præsentibus & futuris harum notitiam habituris, quia consulere volentes multiplicibus erroribus & abusibus, qui cùm in divinis ac etiam humanis rebus inoleverant in Terris & Civitatibus nostris Prussiæ, ac bonæ Reformationi defectuum & dissidiorum, quæ in ipsis Terris oborta fuerant, utiliter intendentes, de consilio & consensu omnium Consiliariorum & Nunciorum Communitatis, tam Militaris quàm etiam Civilis Ordinis, infrascriptas Constitutiones edidimus, promulgavimus & confirmavimus.

Inprimis, quisque Palatinus habeat apud se exemplum seu copiam Privilegii Terrarum Prussiæ, & illud unicuique petenti ostendet

det, & coram eo legi faciet, quod nos manutenere, & ſecundùm ipſius tenorem tam Spiritualium quàm Secularium Dignitates, Officia & Capitaneatus ſolis & propriis Terrarum Pruſſiæ Indigenis conferemus.

Judicia Terreſtria in ſingulis Palatinatibus quotannis bis ſerventur, ita ut in Palatinatu Culmenſi primum Judicium feria tertia poſt Dominicam Quaſimodogeniti, ſecundum autem feria tertia poſt Lamperti celebretur. In aliis autem Palatinatibus juxta veterem conſvetudinem obſervetur. Ex quibus quidem Judiciis Terreſtribus Appellationes ordinariæ fiant ad Conventus Generales Terrarum Pruſſiæ; A Conventibus autem Generalibus ad Regium Tribunal noſtrum, donec alterutra partium tres conformes ſententias obtinuerit.

Ut autem frivolæ & temerariæ Appellationes nonnihil cohibeantur, quisquis in Judicio Terreſtri ad Conventum generalem appellaverit, tres Marcas in Judicium reponat; Si vero à Conventu generali ad nos appellatum fuerit, ſex floreni per triginta groſſos deponantur. Et ſi Appellans coram Judice appellato ſuccubuerit, in uſum publicum Judicii, in quo erant repoſiti, cedant; alioquin parti reſtituantur.

Nec Palatini Cauſas ad Jus Terreſtre ſpectantes, niſi de conſenſu partium, judicent, & provocantes ad Judicium Terreſtre remittant: Exceptis cauſis levioribus, quæ videlicet valorem decem Marcarum non excedant. Hæ quidem ſine ſtrepitu judicii de ſimplici & plano ab eis componi poſſunt. In Cauſis autem ſangvinis & facto recenti deprehenſis, indilatam Juſtitiam miniſtrent, nec partes contendentes ad componendam amicè inter ſe controverſiam cogant, nec ullas pœnas exigant, niſi per Judicium decretas, quarum pœnarum tertia pars Judicio Terreſtri, reliquæ duæ partes Palatino loci cedant.

Palatini & Capitanei citato tam in Judicio Terreſtri quàm Conventuum publicorum, reſpondere ſint obligati: Exceptis Actionibus ſuper Bonis noſtris Regalibus emergentibus. Capitanei autem juxta continentiam Privilegii Terrarum Pruſſiæ ſint indigenæ poſſeſſionati, ratione quarum poſſeſſionum ſi Bona terreſtria fuerint, Judicio Terreſtri ſunt ſubjecti. Ut

Ut autem temerariæ lites amputentur, Commiſſarios ſive Judices delegatos non deputabimus in Cauſis ad Judicium Terreſtre ſpectantibus, & minùs in eo jam pendentibus, niſi per Appellationem Ordinariam, de qua ſuperiùs dictum eſt, à Sententia definitiva ſeu interlocutoria jam lata, ad Tribunal noſtrum devolutæ fuerint; Exceptis Cauſis limitum Bonorum noſtrorum Regalium, & diviſione fratrum & proximorum.

Nec Judices delegatos ſeu Commiſſarios, à quibus ſemel appellatum eſt, in eadem Cauſa denuò deputabimus, aut Cauſam ad ipſos remittemus. Non enim veriſimile aut honeſtum videtur, quòd Judex priſtinam ſuam ſententiam retractet, aut aliter poſtea judicet, quàm anteà judicaverat.

Conventus autem publici ſeu generales, juxta proximam Ordinationem noſtram, in Pruſſia quotannis bis celebrentur, Verno videlicet tempore Mariæburgi ad diem Sancti Stanislai; Tempore autem Autumni in Graudentz ad diem Sancti Michaëlis. In noſtro tamen arbitrio erit, cum res ita poſtulaverit, alium locum & tempus hujusmodi Conventibus præſcribere. Peculiares autem Conventus per nos inſtituendi locum & diem ex noſtro arbitrio ſortientur.

Ad prædictos Generales Conventus omnes Cauſæ tam ex Civitatibus, quàm ex Judiciis Terreſtribus per Appellationem devolvantur, & etiam ſine ſpeciali commiſſione noſtra judicentur. Deindè verò, & non anteà, ad ſupremum Tribunal noſtrum remittantur, parte provocante, cui ad proſequendam Appellationem à Judicibus legitimus terminus præfigatur, quam Appellationem ſi intrà unius anni ſpatium non proſequeretur, prior Sententia juxtà Juris communis diſpoſitionem, ut prædictum eſt, in rem tranſeat judicatam & executioni demandetur.

Ante Conventum verò publicum, per Nos & Succeſſores noſtros ſingulariter inſtituendum, in ſingulis Palatinatibus, Culmenſi videlicet, Mariæburgenſi & Pomeraniæ, fiat Nobilitatis Conventio particularis, quam ſecundum morem antiquum Palatini, in ſingulis diſtrictibus Palatinatûs ſui, ad aliquem locum convenientem literis ſuis convocent, ut Nuncii ad hujusmodi Conventum mittendi

di eligantur. Qui autem vocatus non comparuerit, pœnam duarum marcarum pendet, cujus medietas Palatino ejus loci, altera verò ærario publico proveniat; exceptis dictarum Terrarum Prussiæ Consiliariis, sive equestris, sive civilis sint Ordinis.

At cùm frustrà Sententiæ ferantur, nisi legitimæ executioni demandentur, volumus & infragibili Constitutione sancimus, ut deinceps unusquisque, cujusvis conditionis aut eminentiæ fuerit, rei judicatæ, sine omni contradictione, cum effectu pareat & obsequatur; Alioqui locorum Palatini, nullò aliò mandatò expectato, legitimam executionem faciant, adjuncto sibi, ubi Causæ conditio id postulaverit, Capitaneo & Nobilibus illius districtûs, aut etiam, si necessitas exegerit, omnibus & singulis Vasallis nostris, seu Nobilibus illius Palatinatûs, quos ad assistendum illi sub Jurisjurandi debito, & amissione feudorum obligatos esse decernimus. Si verò majori potentia sit opus, negotium ad nos referri volumus, ut opportunis rationibus rebus provideamus.

Palatinos similiter ad hujusmodi executiones faciendas, Justitiamque oppressis ministrandam, jusjurandum nobis præstitum adigat, quos etiam, si remissiores fuerint, quinquaginta florenorum Hungaricalium pœna plecti volumus, cujus mulctæ medietas parti, cui Justitia denegata est, altera verò medietas Ærario publico Terrarum Prussiæ cedat.

Ubi autem quis Executioni voluerit resistere, aut jam factam violare convictus fuerit, pœna banni sive proscriptionis, ac Bonorum confiscatione irremissibiliter puniatur; Ex quibus Bonis parti læsæ primùm fiat satis; quod reliquum fuerit, prædicto Fisco applicetur.

Statuimus prætereà, ut nullus Capitaneus, Nobilis, Civis aut quivis alius, cujusque conditionis existat, personis, castris, domibus aut possessionibus alicujus ullam violentiam inferre, incursiones facere, in publicis stratis insidias ponere, præsumat: Super his convictus, juxta antiquum Plebiscitum Terræ Culmensis, Capitali pœna puniatur:

Et cùm aliquis Nobilis decreto publici Conventûs, Judicio Palatinorum aut Terrestri capitur, quòd sub certis pœnis in potestatem

tem aut carcerem Civilem non tradatur, ſed in manus Palatinorum. Si quis autem in Civitate, ubi nulla Arx eſt, capitur, & autoritate Conventûs, Palatini aut Judicii in carcerem Civilem conjicitur, in poteſtate eorundem, & non Civitatis permaneat; Fide juſſoria autem cautione à carcere hujusmodi liberetur, niſi Cauſa fuerit Criminalis.

Et ut ſub pœna viginti Florenorum Hugaricalium, quorum medietas Palatino, altera parti læſæ cedat, absque ulla remiſſione perſolvenda, Nobiles & eorum Subditi, authoritate ſeu poteſtate Civili, non capiantur, detineantur aut arreſtentur. Nec Nobiles authoritate propria capiant aut detineant Cives vel eorum Subditos, ſed unusquisq; coram Judice ſuo ordinario conveniatur, & Juſtitiam requirat, niſi in Caſibus recentibus & Actionibús Criminalibus, prout pax perpetua diſponit, ſtatuens, quòd delinquens in loco delicti deprehenſus, & contrahens de contractu recenti in loco contractûs poterit conveniri.

Prætereà, ne in fluminibus Terrarum noſtrarum Pruſſiæ ab antiquo navigabilibus quibuscunque obſtacula fiant, ut tam piſcibus quàm navibus & lignis liber tranſitus permittatur; Bonis ac Juribus noſtris Regalibus & quorumcunque Privilegiis antiquis, & præſcripta conſvetudine, ſalvis.

Nobilibus autem, qui habent Privilegium piſcandi in lacubus noſtris Regiis, aut teſtibus fide dignis probare poſſunt, ſe fuiſſe in poſſeſſione piſcandi, aut quorum limites aut ager ſtagnis noſtris Regiis adjacet, his quidem piſcatio permitti debet, ſed parvis retibus duntaxàt, ad uſum & menſam eorum propriam, non autem ad vendendum, ea tamen conditione, ut retìa caſtrenſia in hyeme primos habeant tractus, & quòd tempore, quando piſces, qui Germanicè Breſſem (Polonicè Klieſcz) vocantur, ſemen aut fœtum emittunt, nulli liberum ſit in lacubus noſtris Regiis piſcari, ne hujusmodi piſcium fœtura in augmentando impediatur, ſed nolumus per hunc Articulum Tenutariis Bonorum noſtrorum Regalium aliquod præjudicium generari, aut ipſis, ſeu quibuslibet aliis proprios lacus habentibus, vim aliquam inferri, quòminus juribus ſuis & antiquis Privilegiis uti poſſent.

Et prætereà, ut Ecclesiastici Bona Terrestria Ecclesiis, ascribenda & appropriandа sive incorporanda, absque speciali consensu nostro amodò non nisi à suis Vasallis emant, ne obsequia nobis ex ipsis debita intereant; Pro se verò privatim illa emere possunt, quæ si in vita sua non alienaverint, aut cuipiam non donaverint, ad eorum propinquos & consangvineos devolvantur.

Civibus Bona Terrestria, & Nobilibus Civilia Bona liberùm sit deinceps emere, ita tamen, quòd ad paria onera utrinque ferenda sint obligati, quòd scilicet Cives, ratione Bonorum Terrestrium, omnia Nobilitatis onera, & Nobiles, ratione Civilium Bonorum, omnia Civilia onera, æquis passibus ferant.

Nec amodò liceat rusticis feras in nemoribus venari, nec laqueos in sylvis & agris ponere, canes aut retia venatoria habere: Alioqui in potestate Dominorum sit bombardas, canes & retia hujusmodi aufferre, & pro qualitate excessus mandatum prævaricantes in decem marcis Domino fundi applicandis toties quoties punire. Exceptis fossis pro Luporum captura, quas, sine tamen cujusvis præjudicio, quilibet cum consensu Dominorum suorum habere potest.

Simili modo nec Palatini, Capitanei aut Nobiles, alter in alterius fundo, absque voluntate Domini fundi, venari, nec in sylvis feras domare aut cicurare debet, quod Klupffen vocant, sub amissione rerum, equorum & curruum.

Bombardis autem nemo omninò nec in propriis nec in alienis sylvis, sub pœna centum florenorum Hungaricalium irremissibiliter solvendorum, amodò utatur; cujus mulctæ medietas nobis, altera Ærario publico Terrarum Prussiæ proveniat.

Et item, ut Palatini & Capitanei, quisque in suo Palatinatu & Capitaneatu diligenter fines Terrarum observent, ne prædones & grassatores ingrediendo & egrediendo impunè grassentur.

Et prætereà, ne rustici cum bombardis, cuspidibus, lanceis, gladiis, aut similibus armis, publicè aut privatim incedant, eaque deferant, nisi ad venationem, aut publicam pacem tuendam, à Dominis & Potestatibus suis evocati fuerint: Scultetis etiam exceptis, quibus ob publicam functionem armatis esse liceat.

Ex

Ex quo etiam multorum querimoniis accepimus, quosdam Officialium nostrorum, præsertim Tucholienses, prætextu Mandati prohibitorii de invectione Salis peregrini in Poloniam, innocentibus, antequam finibus Terræ appropinquent, Salem adimere, quod quia iniquum est, sub gravi indignatione nostra prohibemus, ne de cætero cuiquam adimatur, nisi ultra fines transgresso.

Nobiles præterea districtûs Schlochoviensis, instar rusticorum, ut ligna ad Arcem ducant, aut alia servitia rusticalia faciant, cogi nolumus, sed antiquam consvetudinem servandam esse decernimus.*

Cum etiam Mercatores, & præsertim peregrini sive exotici homines, in Nobilitatis ac Civitatum injuriam, pelles, frumenta, humulum, ceram, linum, & alia mercium genera, in villis ac pagis, clàm & publicè coëmere, & negociationes illicitas exercere soleant, authoritate nostra Regia firmiter prohibemus, ne id de cætero fiat, statuentes, ut deinceps Subditi Dominorum, merces & res suas vendibiles in Civitates juxtà veterem consvetudinem ducant, & in foro publico venales exhibeant; legitima tamen Dominorum suorum, cum pellibus ferarum & bestiolarum sylvestrium, ratione habita; Alioqui Emptoribus equos & currus, Venditoribus autem res venditas á Præfectis nostris adimi & confiscari volumus.

Mandamus insuper, & ita omninò habere volumus, ut Palatini debitores decimarum aratralium, & quorumvis Ecclesiasticorum proventuum Censuras contumaciter sustinentes ad hujusmodi debitorum solutionem remediis opportunis compellant, ne Ecclesiastici proventibus suis fraudentur.

Ea itaque omnia & singula superiùs descripta, quæ vel veterum Privilegiorum rationem continent, firma & fixa, ut priùs, vel noviter ad publicum commodum inventa, rata & perpetua esse volumus. Harum serie literarum, quibus & manum & sigillum nostrum apponere curavimus. Datum Cracoviæ feria quinta post festum Nativitatis Beatissimæ Virginis Mariæ proxima, Anno ejusdem par-

 tùs

* *Kujaviensium, Dobrinensiumque Terræ ac Russia olim Avenam pendebat. Vid.* Herburt. *tit.* Avena *fol.* 20 *juxta Exemplar Gedani Anno* 1693, *impressum:*

tûs Millesimo, quingentesimo, trigesimo octavo, Regni verò nostri Anno trigesimo secundo. SIGISMUNDUS Rex sspt.

PRIVILEGIUM
D. SIGISMUNDI REGIS,
De Instantiis (quas vocant) in Judiciis Terrarum Prussiæ observandis.
Anno 1542.

SIGISMUNDUS Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ, ac Masoviæ &c. Dominus & Hæres. Universis & singulis, in quorum manus hæ nostræ literæ pervenerint, planum testatumque facimus, quòd cùm & à Consiliariis, & à reliquis Ordinibus Terrarum nostrarum Prussiæ, una omnium voce fuisset nobis supplicatum, ut tres tantùm, non quatuor, esse vellemus judiciorum Instantias, ita ut à secunda instantia rectè ad Nos, non autem ad Consiliarios Terrarum nostrarum Prussiæ, fieret Appellatio. Nos tantum esse ea in re omnium Ordinum consensum videntes, adq; illud unà considerantes, quod & Juris Ordini magis congruit, & cum ipsis litigantibus, tum Consiliariis Terrarum nostrarum Prussiæ minùs est onerosum futurum, quorum illi sumptu inutili, hi verò supervacaneo labore & molestia liberabuntur, si tres tantum Judiciorum Instantiæ observentur: Judicia Civitatum & Oppidorum nostrorum Prussiæ in hunc ordinem redigenda putavimus, ita ut præsentibus redigimus. Majoribus in Civitatibus Terrarum nostrarum Prussiæ apud Judicium Scabinorum primam esse volumus Instantiam, à quo ad Senatum, à Senatu rectà ad Tribunal nostrum Regium Appellationem fieri. In Minoribus verò Civitatibus prima ut sit instantia apud Judicium Civile, à quo, si litis æstimatio non excedat pretium aut valorem quinquaginta marcarum Pruthenicalium levis monetæ possit fieri Appellatio ad Capitaneos & Præfectos locorum, & ibi fiat secunda Instantia; à quibus cui visum erit,

erit, liceat apellare ad Tribunal noſtrum Regium. Ubi verò valorem quinquaginta marcarum exceſſerit, fiat Appellatio à Judico Civili ad Conſiliarios Terrarum noſtrarum Pruſſiæ, ut apud eos tunc ſecunda ſit Inſtantia, à quibus rectà ad Regium Tribunal noſtrum appelletur. Quod autem attinet ad Judicia Terreſtria, maneat & ſervetur per omnia, ut eſt in Conſtitutionibus expreſſum. Hunc Nos Appellationum ordinem inviolatè ab omnibus in Majoribus & Minoribus Civitatibus Terrarum noſtrarum Pruſſiæ volumus obſervari, & mandamus tertiam Inſtantiam apud Nos & non alibi eſſe debere præſentibus decernentes. Harum, quibus Sigillum noſtrum eſt appenſum, teſtimonió literarum. Datum Cracoviæ feria quartain Vigilia S Matthæi Apoſtoli & Evangeliſtæ, Anno Domini Millesimo, quingenteſimo, quadrageſimo ſecundo; Regni verò noſtri Anno trigeſimo ſexto. SIGISMUNDUS Rex ſſpt.

LEGATIO
D. SIGISMUNDI REGIS, Ad ORDINES TERRARUM PRUSSIÆ,

Quâ perſpicum eſt, eosdem Ordines, licet unum ſint cum Regno Corpus, diverſa tamen habere Jura, & ad auxilia contra quosvis hoſtium impetus ferenda non eſſe aſtrictos; Regiam quoque Majeſtatem Juribus Terrarum Pruſſiæ nihil detractum cupere. Anno Domini

1592.

SAlute dicta & Gratiâ Regiâ in hanc ſententiam Orator noſter verba faciet. Deliberatum erat Sacræ Majeſtati Regiæ, quandoquidem non ſine gravi animi ſui moleſtia toties id fruſtrà egit, non ampliùs inſtare atque urgere, ut pro officio ſuo Do. Ve-

ſtræ Terrarum harum Pruſſiæ rationibus conſulerent, quas impediri per nonnullos intelligebat. Nam neque perſonæ dignitatisque ſuæ id eſſe putavit incaſſum ea tentari, quæ tot miſſis nunciis, tot tam accuratis hortationibus & modò non obteſtationibus obtineri hactenus non potuerunt. Cùm tamen non ſuæ privatæ utilitati, ſed Reipubl. Terrarum iſtarum commodo, periculoſiſſimis temporibus his, pro boni Regis verique patriæ parentis officio, proſpectum voluerit facilè, conjicere poſſunt Do. Veſtræ, quandoquidem tot jam legationibus nihil aliud poſtulatum eſt per S. Majeſtatem Regiam á Do. Veſtris, quàm ut ſuam ipſorum & chariſſimorum pignorum, conjugumque ſuarum ſalutis curam ſuſciperent, ut fortunas ſuas ſalvas vellent, ut tuendæ & defendendæ Patriæ ſuæ rationem aliquam inirent, quo ferendum illi animo fuerit, nihil ſe tantopere inſtando atque urgendo proficere potuiſſe; poterat certè offenſus animus eorum curam abjicere, quos ipſos ſui curam priores abjeciſſe, ſuæque poſtulationis & paternæ admonitionis tam exiguam habuiſſe rationem videbat. Sed quô eſt paternô erga ſuos animô, quâque eſt ſenili prudentiâ, etiamſi erratum ab his graviter videbat, quos liberorum loco charos habet, non ideò tamen ſuum ab illis animum prorſus alienandum, neque curam eorum poſthabendam exiſtimavit: Me ad Do. Veſtras miſit, ut, qui oculatus fui teſtis eorum, quæ proximo ſuperiore Autumno ad Budam geſta ſunt, qui modò non ipſe interfui miſerandæ cladi ili, quam à Turcis eo tempore Reſpubl. Chriſtiana majorem accepit, quàm ut fando explicari queat, verbis Majeſtatis ejus Do. Veſtras admonerem, ut animô ſecum diligenter reputarent, quantum in periculum non modò Ungaria & Germania, verùm etiam inclytum Poloniæ Regnum & Terræ iſtæ Pruſſiæ univerſæ ex hac tanta Chriſtiani exercitûs ſtrage ſint adductæ. Si fuit aliquando, nunc hora eſt maximè, nos de ſomno ſurgere: Appropinquavit enim ille, qui tanquam Leo circumiens quærit, quem devoret. Nullum ſibi quidem indictum á quoquam & denunciatum bellum habet S. Majeſtas Regia, quæ experientia magiſtra didicit, nihil eſſe pace utilius, cujus nomen dulce, res eſt ipſa cumprimis ſalutaris. Semper itaque Majeſtas ejus à turbulentis conſiliis abhorruit, neq; irritandum atque armis laceſſendum quenquam putavit

vit, etiamsi lacessita neq; animum neq; vires sibi deesse ostendit Christo; conatus ejus adjuvante, ad vim cujusvis propulsandam, ne nunc quidem alio est animo, quin potiùs in veteri more institutoque suo perseverare statuit; sed ea videt esse tempora, quibus majora, quàm unquam anteà, Regno ditionibusque Majestatis ejus impendent pericula. Quare provocare ipsa neminem decrevit, sed providendum esse nihilominùs dubiis temporibus his censet, si quæ nec opinato vis alicunde major existat, quemadmodum ea propelli queat. Intelligit S. Majestas Regia, quæ sua sit, quæ hostium potentia, suis ipsa viribus non esse fidendum prospicit, sed Christi solius gratiæ & misericordiæ, qui vult nihilominùs, si adjuvari à se velimus, ut & ipsi manus admoveamus. In hoc itaque spe omni & fiducia collocata, non in curribus, non in equis, sed in solo nomine Domini nostri JESU CHRISTI, persvadet sibi S. Majestas Regia, si suorum omnium vires conjunctas habeat, etiamsi nulla adsint externa auxilia, posse se tamen, Christo Duce, quamlibet magnam hostium vim propulsare; sed si solius Regni copiis id fieri posse credat, metuit, ne tentare Dominum videatur. Quamobrem in hoc studium toto (quod ajunt) pectore incumbit, ut non modò Regni, verùm etiam omnium Terrarum ditionumq; suarum vires, contrà vim aliquam majorem, conjunctas habere queat, a qua ratione cùm non abhorrere videatur Magnus Ducatus Lithvaniæ, qui tamen ad Regnum nequaquam pertinet, quantò magis æquum est, eandem ad rem suas Do. Vestras voluntates inclinare, quæ etiamsi Jura habeant diversa, idem tamen certè cum Regno Corpus sunt. Nihil est necesse repetere eadem, quæ anteà quoque dicta sunt Do. Vestris, & quæ ipsæ pro sua prudentia facilè perspiciunt, quàm facilè sit dispersos vincere, quàm difficile in unum omnes congregatos. Si, quòd Deus omen avertat, aliquid de Regno actum esset, quæ spes reliqua Terris his esse posset? Hoc itaque providendum est omni ratione, ut totum Regni corpus, si quæ vis major sit, ei se opponat, adjunctis etiam eorum auxiliis, qui etsi ad Regni Corpus non spectant, eidem tamen Domino subsunt. Nihil est, quod hic Legum & patriarum Constitutionum fiat mentio, quæ cùm ad utilitatem Reipublicæ latæ sint, ad interitum ejus uti eis velle rationis non est. Non hoc postulat Sa-

cra

cra Majeſtas Regia, ut ad quemvis hoſtium impetum ſuas Do. Veſtræ cum Regno vires conjungant; nihil illa de Juribus Terræ hujus detractum cupit: Sed ſi uſus veniat, quod tamen prohibere Divina miſericordia dignetur, ut potentior aliquis hoſtis ingruat, tum vero poſtulat Sacra Majeſtas Regia, ut tanquàm ad commune incendium reſtingvendum communibus omnium viribus ſuccurratur, nè ſi de Legum literis diſputare, quàm armis libertatem noſtram tueri maluerimus, non modò Jura nobis noſtra eripiantur, ſed nos etiam ipſi unà, & conjuges liberique noſtri, partim vitâ fortunisque omnibus evertamur, partim in duram ſervitutem captivi ducamur, quæ omnia gratiâ ſuâ & miſericordiâ procul à nobis Deus avertere dignetur. Admoneat Do Veſtras infelicis Ungariæ caſus, quæ, ſi conjunctis omnium viribus hoſtili potentiæ reſtitiſſet, nondum fortaſſis ad hanc calamitatem perveniſſet, quam ſine lacrymis nemo commemorare poteſt. Hoc unà ſecum reputent Do. Veſtræ, quæ fides Regni & Domino debeatur, quàm id indecorum, quàm parum honeſtum nobis futurum eſſet, quàm à Nobilitate Virtuteque noſtra prorſus alienum, Regem & Dominum noſtrum, de nobis benè merentem, de Regno, deque fortunis ſuis omnibus dimicantem deſerere, neque ei periclitanti omni ope noſtra adeſſe. Non eſt, quòd Do. Veſtræ in id tempus conſultationem hac de re rejiciant, quô armis potiùs, quàm conſilio, opus futurum eſſet. Tempori providendum eſt, ſi & Regem noſtrum & nosipſos ſalvos eſſe volumus. Nam & hæc ipſa æſtas, quæ inſtat, quid allatura ſit, quis eſt, qui certò ſcire queat? Non modò Sereniſſimo Ro. Regi, ſed & fratri ejus Imperatoriæ Majeſtati, graviter his temporibus fortuna eſt adverſata, quæ non minorem, quàm ipſe Sereniſſimus Rom. Rex cladem accepiſſe certò nunciatur, qua ex re dubium non eſt, quin creverint animi communi Chriſtiani nominis hoſti. Omnia itaque formidat S. Majeſtas Regia, ac tempori proſpiciendum ſuis eſſe putat. Quapropter in hisipſis Comitiis conſtituant jam tandem Do Veſtræ, quibus copiis adeſſe Regno poſſint, ſi quis hoſtium fiat validior impetus: Ac, ne deſint bellorum nervi, certam etiam pecuniam contribuendam decernant, quâ conduci miles queat, ſi qua id neceſſitas poſtulet.

Hæc

Hæc ſunt, de quibus agere me cum Do. Veſtris S. Majeſtas Regia miſit, quæ cùm ejus generis ſint, ut ad ſalutem earum tuendam, ad fortunas conſervandas pertineant, etiam atq; etiam pro paterno animo ſuo Do. veſtras hortatur S Majeſtas Regia, ne usque adeò Reipubl ſuæ commodorum, neve ſuæ ipſius & liberorum conjugumq; ſuarum ſalutis obliviſci velint, ut ſalubribus his monitis S. Majeſtatis R. obtemperandum non putent; Meminerint potiùs, quid Principi ſuo, quid Patriæ ſuæ debeant, atque ad illius utilitatem conſilia omnia dirigant.

Quoniam verò allatæ ſunt non pridem literæ ad S Majeſtatem Regiam, à Sereniſſima Do. Maria Hungariæ Regina, quibus poſtulat, ut ratio inveniatur, quâ per Sereniſſim. Dominum Daniæ Regem hominibus ejus ultro citroque tutò navigare liceat, quòd niſi curatum ſit, ſibi neceſſe fore, ut aliorum Principum, ita noſtris quoque Subditis navigatione interdicere. Harum literarum exemplum ad ſe miſſum Do. Veſtris profero, ut poſteaquàm legerint, quid ea de re conſilii capiendum ſit, S. Majeſtati Regiæ ſignificent; quò commodis harum Terrarum proſpiciatur, ut libera omnibus & ſecura ſit navigatio, &c. Samuel Epiſcop. Plocen. & Vice-Cancell. ſſt.

AD D. SIGISMUDUM REGEM, ORDINUM TERRARUM PRUSSIÆ, MISSA LEGATIO,

Quâ petierunt, ut Privilegiorum literas, progenitorum fide, virtute & ſangvine partas & ab ipſis fide & conſcientia non pejore hactenus poſſeſſas, ratas inviolatasque conſervaret; Terrarum tum temporis Præſide Vigilantiſſimo Reverendiſſimo Domino Tidemanno Giſio Epiſcopo Varmienſi, Anno Domini 1593.

IN magna perturbatione Anno ſuperiore, Sereniſſime Rex, conſtituti S Majeſtatis Veſtræ ſubditi Conſiliarii Terrarum Pruſſiæ, cùm eorum Jura & Privilegia ſolito acriùs oppugnarentur, collatô conſiliô cum cæteris illarum Terrarum Statibus, nos ex ſingulis quibusque Ordinibus delectos ad Sereniſſ. Majeſtatem Veſtram deſignaverant Oratores. Quoniam verò ejusmodi videbatur eſſe cauſa, quæ Majeſtatis Regiæ animum perplexiorem reddere poſſet, ſi ſine mediatore commodo apud ipſam ageretur, cenſuerunt priùs Legationis noſtræ rationes omnes S Majeſtatis Veſtræ Filio, Regi & Domino noſtro clementiſſimo, ad quem totius negocii pondus perventurum erat, exponendas eſſe.

Miſſi igitur in Lithvaniæ Ducatum, cuncta ad ejus Majeſtatem retulimus, quæ apud S. Majeſtatem Veſtram agenda nobis eſſent, quorum omnium exempla atque ipſam inſtructam Legationem cùm non ignoremus ad Majeſtatem V. transmiſſam fuiſſe, nolumus nunc iterata illorum recenſione auribus Majeſtatis V. duplicato tædio eſſe moleſtiores. Ne tamen fides deſit relatis, ipſum Legationibus autographum V. Majeſtati, quandocunque juſſerit, exhibere parati ſumus: Interim alterum ipſius exemplum, per opportunitatem coram Majeſtate Veſtra recitandum, offerimus, humiliter eam precantes, dignetur hæc non certandi ſtudiô, ſed ſupplici & ſincera fide, nec citra neceſſitatem propoſita, in benigniorem partem interpretari, ac pio, ut ſolet, affectu in animum admittere.

Quoniam verò nobis & fratribus noſtris plùs præſidii eſt in naturali clementia & æquitate Majeſtatis Veſtræ quàm in contentioſa verborum & argumentorum explicatione, ipſas Privilegiorum literas, quibus nitimur, publicæ fide exceptas, reponimus & proſternimus ad pedes Majeſtatis V. cui poteſtas eſt vel conculcare illas, ſi id commeriti ſumus, vel rata inviolataque conſervare ea, quæ ſolenni pactorum fœdere recepta ſanctè, ac non ſolùm clariſſimæ memoriæ CASIMIRI Regis Parentis, ſed ipſius quoque Majeſtatis V. & plurimorum Procerum, hujus Regni Senatorum, quoque nepotes & cognati adhùc ſuperſunt, ſigillis & ſponſionibus ſtabilita eſſe, hæc, quæ hìc coram Majeſtate V. in proſpectu jacent, clariſſimè teſtantur. Quæ omnia progenitorum noſtrorum fide, virtute & ſangvine parta, cùm à nobis poſteris fide & conſcientia non pe-

pejore ſub Majeſtatis Veſtræ tutela hactenùs poſſideantur, Nos nomine dictorum Statuum ac omnium Majeſtatis V. ſubditorum, Terras Pruſſiæ incolentium, tam Spiritualium quàm Secularium, tam adultorum quàm à maternis uberibus pendentium, quorum omnium una libertatis agitur cauſa, una concuſſionis manet aſperitas, ad pedes S. Majeſtatis Veſtræ humiliter provoluti, per adorandam gloriam divinæ Majeſtatis, ſub cujus conſpectu acta & geſta ſunt hæc omnia, per Domini noſtri Jeſu Chriſti pretioſum pro nobis effuſum ſangvinem redemptionis, iſtorum noſtrorum fœderum conſcium, per venerandum nomen & honorem Divi CASIMIRI Genitoris Majeſtatis V. qui omnium illorum fuit Dux, præſes & author, per ipſius quoque Majeſtatis V. Regalem hunc thronum, & ſacrum Regni Diadema, ſub cujus protectione hactenùs ſuſtentati utcunque reſpiramus, per denique altiſſimam illam Majorum noſtrorum fidem, quâ ſe & ſalutem ſuam, conjuges & liberos, fortunas & facultates ſuas omnes Divo Parenti Majeſtatis V. & inclyto huic Regno ultrò crediderunt, oramus & humiliter obſecramus Majeſtatem veſtram, ejusque pietatem ac orbi celebrem fidem obteſtamur, ne ſinat hanc glorioſam ſenectutem dejici à conſcia ſervatæ ſemper juſtitiæ erga omnes, ac à præconio illo Regalis conſtantiæ & moderationis, quô totius Orbis Monarchas hactenùs antecellit, nec permittat, nos toto ſpiritu & anima ſibi ſubjectos deturbari à libertate illa, quàm à Majeſtate Veſtra & ejus Divo Parenti acceptam, hæreditariam in nos patres noſtri transfuderunt, qua præter commeritum privari, non poteſt nobis vitæ & facultatum deſtitutione eſſe minùs acerbum.

Commoniri autem uſu & experientia invictæ clementiæ & æquitatis Majeſtatis Veſtræ, firma ſumus ſpe, Majorum noſtrorum fidem & merita, ac in nos propagatam fidelitatem apud ipſam Majeſtatem Veſtram digna haberi æſtimatione, ac propterea nos & dictos Status ſub gratia & protectione ejus ab hac infeſtatione deinceps fore tutos, reſtauratis his, quæ hactenùs ab integritate ſunt convulſa, quod devotiſſimè iterùm ſupplicamus. Provocabit hac benigitate Majeſtas Veſtra animos ſubditorum ad flagrantiora fidei & devotionis obſequia, ac ſibi Sereniſſimoque Filio ſuo laudem hanc conſervatæ, Juſtitiæ apud poſteros indicibilem & ſempiternam conſtituet.

Non dubitamus, Serenissime Rex, Sacra Majestas Vestra dignabitur nostris his humillimis nec inhonestis, imò & necessariis supplicationibus gratiosam aurem præbere, nosque clementer exauditos, ac sibi devotissime commendatos, ad fratres nostros lætos nuncios remittere.

SUPPLICATIO EORUNDEM LEGATORUM OBLATA REGIÆ MAJESTATI

Die 23. Januarii.

Serenissime Rex, dignabitur Majestas Vestra in memoriam revocare, nos nuper nomine omnium Statuum Terrarum Prussiæ ad pedes Majestatis Vestræ provolutos non aliud petiisse, quàm proprium Regiæ Celsitudinis officium, ut Jura & Privilegia nostra, quorum exempla ad pedes Majestatis V. collocavimus, nobis integra fide servarentur, ea sanè Privilegia, quæ ob excellentissima Majorum nostrorum merita à Serenissimis Poloniæ Regibus concessa, nobis posteris hæreditaria successione sunt per manus tradita. Quæ quamvis in collatione Dignitatum Officiorum & Præfecturarum nominumque fuerint cum injuria nostrorum interrupta, tamen à Majestate Vestra Thorunii nuper fuerunt in plurimorum Regni Senatorum præsentia reintegrata & innovata, multis subsecutis promissis Regiô Sigillô & manu firmatis, de non admittendo deinceps similium eruptionum eventu. Id verô quem in modum sit nobis conservatum (quòd multo gemitu referimus) præsentium temporum casus ostendit, quô non solùm conatum & studia adversariorum in occupandis nostris Juribus acerrima, sed etiam ipsos jam occupatores nobis insultantes oculis cernimus. Ad quas reprimendas & tollendas injurias si non moverint animum Majestatis Vestræ suppli-

pli-

plices preces noſtræ, tam religioſæ obteſtationes Divini nominis ac paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, non habemus in mundo reliquum aliquid præſidii aut interceſſionis; his nobis adverſantibus, qui votorum noſtrorum adſtipulatores meritò eſſe deberent. Revertimur igitur ad unicum illud remedium ſupplicationis noſtræ, per ipſius Domini noſtri JESU Chriſti ſacratiſſimam mortem, unicum hoc petentes, quod toties repetere coram Majeſtate Veſtra pudor nos cohibet, ad hocipſum etiam pro noſtra fidelium Conſiliariorum fide conſulentes, ut cuique Jura ſua ſalva maneant. Quæ cùm ſit actionum noſtrarum ſumma, obſecramus, nè diutius nos Majeſtas veſtra in hac ambiguitate ſuſtineat, ſed petentibus nobis reſpondere dignetur, volet an non volet Privilegia noſtra integra nobis conſervare & manutenere, ſimulque nobis integra reſtituere, quæ contra Privilegia noſtra ſunt alienata, ac ſcripto aliquo hanc ſuæ voluntatis declarationem nobis atteſtari, ut de actis noſtris & hujus Legationis noſtræ ſucceſſu fidem fratribus noſtris facere liceat, ac omnibus Majeſtatis Veſtræ ſubditis referre, quæ ipſis reſtet libertatis ſpes & conditio. Non enim, Sereniſſime Rex, propterea huc miſſi ſumus, ut de Statu & Libertatibus noſtris Judicio contendamus cum quoquam; minimè verò, ut eorum ſubeamus cognitionem, quorum ſuperioritatem non agnoſcimus, ſed quorundam ex illis adverſitatem experimur. Negotium nobis cum nemine eſt, niſi cum S. Majeſtate Veſtra quæ ut pacta & conventa ac toties promiſſa ſervet, divino & humano Jure nobis eſt obligata. Nos partes noſtras exegimus humilitatis & ſupplicitatis debitæ, nec ſpem deponimus, quin ſacra Majeſtas Veſtra juſtitiæ rationibus devicta, ea, quæ à noſtris Privilegiis, maximè in Caſtrorum & Præfecturarum alienatione hactenùs ſunt avulſa, nobis hic præſentibus reſtaurare dignabitur, ratione aliqua reperta, qua his Dominis, qui Inſcriptiones novas utcunque ſuper his obtinuerunt, pro præſtitis ſervitiis compenſatio aliqua citra noſtram injuriam fieri poſſit: Interim etiam proviſô, ut Generoſus Dominus à Bayſen Caſtellanus Elbingenſis ob inſignia merita progenitorum ſuorum liberè fruatur Inſcriptionibus, quas ſuper Caſtro Mewenſi à Majeſtate Veſtra obtinet, ante quarum exitum deturbare illum Dominus Palatinus Plocenſis conatus eſt, de qua inconceſſa licentia ex Terris Pruſſiæ plerique exacer-

cerbati ad nos ſcripſerunt; Nec parum nos quoque afflixit, quòd hæc, nobis hîc apud Majeſtatem Veſtram ad ejus vocationem præſentibus præter ſpem & opinionem admittuntur. Dignetur autem Sacra Majeſtas Veſtra his omnibus rebus Regia benignitate ita proſpicere, ne cum mœrore & pudore ad fratres noſtros reverſi, majorem etiam ipſis mœrorem afferamus, acceptura pro hoc Juſtitiæ merito, præter divinæ gratiæ penſationem, etiam hujus afflictæ nobisque dolendæ valetudinis ſuæ optatam laxationem: A nobis verò conſolatis ſubditis ſuis, quæ indè commoda ſibi Sereniſſimoque Filio ſuo proventura ſint, pro ſua incomparabili prudentia, ipſa æſtimabit. Ejusdem S. Majeſtatis Veſtræ. Subditi Legati omnium Statuum Terrarum Pruſſiæ unà cum Equeſtris Ordinis & Civitatum Minorum Nunciis.

LITERÆ, D. SIGISMUNDI AUGUSTI REGIS,

Quibus ſe debitum Jusjurandum præſtitiſſe, & ita Sereniſſimi Parentis pro ſe datam fidem liberaſſe ſignificat, & ſolenniter cavet, quòd poſt obitum Patris nemo Subditorum parere debeat, niſi priùs ipſis omnia Jura & Privilegia tam publica quàm privata, & quasvis Literas, Libertates, & Immunitates, à Sereniſſimo Parente adhuc donandas & conſtituendas, literis ſuis confirmaverit, & juxta continentiam & tenores earundem in debita executione poſuerit.

Anno 1537.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ &c. Dominus & Hæres, Significamus teſtatumque facimus univerſis & ſingulis cujuslibet Ordinis, Dignitatis atque conditionis hominibus, quùm Conſiliarij

ſiliarii Regni noſtri Poloniæ, ſingulari quadam propenſione erga Sereniſſimum Parentem noſtrum Dominum Dominum SIGISMUNDUM ejus nominis Primum Regem Poloniæ, & erga Nos proſapiamque noſtram univerſam adducti, Anno abhinc ſeptimo nos Regem Poloniæ deſignarent, eidemque Regno, obedientiæ & fidelitatis Jurejurando nobis dato, nos inaugurarent receptis eis pro nobis & ſpospondit, & literarum monumentis conſignatis cavit idem Sereniſſimus Parens noſter, quo volente & adjuvante hæc fiebant minimè teneri eos jurejurando ſuo, qnòd nobis præſtitiſſent, nec imperio noſtro parere debere, niſi nos ipſis viciſſim juraremus, Nos omnia jura, Privilegia, libertates, literas & immunitates juſtas & legitimas ejusdem Regni noſtri Eccleſiaſticas & Seculares, quibusvis Ordinibus & hominibus, nemine excepto, a Majoribus noſtris Regibus Poloniæ, præſertim autem á Divo Caſimiro antiquo, Ludovico, Vladislao Proavo, Vladislao magno Patruo, Caſimiro Avo, Joanne Alberto & Alexandro Patruis, & Sereniſſimo Sigiſmundo Primo Patre noſtro donatas, omninò ratas habituros eſſe, ſervaturos & defenſuros, omniaq; iniquè ab eodem Regno abalienata atq; diſtracta pro viribus noſtris recuperaturos, & ad unionem Regni aggregaturos, nec imminuturos fines ejusdem Regni Poloniæ, ſed aucturos potiùs prolaturosque quoad poterimus, atque id Jusjurandum ut tum denique daremus, cum adultiorem ætatem attigiſſemus, hoc eſt, cùm quindecimum ætatis noſtræ annum egreſſi eſſemus, verùm ea lege tamen, ut nihilominùs univerſa ejusdem Regni Poloniæ poteſtas, imperium & Jurisdictio penes Sereniſſimum Parentem noſtrum eſſet, quoad is viveret. Id verò tempus præſcriptum quùm adveniſſet, juravimus publicè in ſummo templo in Arce Cracovienſi, quarta die Februarii anni præſentis, verbis conceptis ad Sancta Dei Evangelia, in eam Sententiam, cujus ſuprà meminimus, & Sereniſſimi Parentis noſtri fidem pro nobis datum liberavimus. Cæterùm ut pactis illis & conditionibus, quibus ad nos Regnum delatum eſt, ſtemus, & ne idem illud Regnum noſtrum ullis turbis atque difficultatibus involveremus, memores primorum beneficiorum, officiique noſtri, atque benevolentiæ ſingularis erga nos omnium noſtrorum Subditorum, recipimus, ſpondemus ac Regio noſtro verbo pollicemur, primùm, omnia nos, quæcunque

jura-

juravimus, omnibus Subditis nostris Incolis Regni Poloniæ, cujuscunque Ordinis & conditionis fuerint, absque ulla controversia, servare, defendere, & exequi velle. Deinde, nihil nos imperii neq; Jurisdictionis in eodem Regno, vivente Serenissimo Patre nostro nobis esse usurpaturos, neque coacturos quenquam invitum & recusantem voluntati jussisque nostris parere, sed in ejusdem Sereniss. Parentis nostri potestate, quoad victurus est, omnia nosque ipsos etiam futuros esse: Postremò post obitum etiam, qui utinam serò contingat, Sereniss. Patris nostri, neminem prædictorum Subditorum nostrorum nobis parere debere, nisi priùs ipsis universis omnia Jura & Privilegia, tam Regni nostri Poloniæ & ditionum ejus communia, quàm privatarum personarum aut Locorum quorumcunque privata, & quasvis Libertates, Literas & Immunitates, à supramemoratis Majoribus nostris donatas, quæque deinceps adhuc à Serenissimo Patre nostro, quamdiu vivet, donabuntur & constituentur, literis nostris confirmaverimus, atque juxta continentiam & tenores earundem in debita executione posuerimus. Quæ omnia libenter pro viribus nostris faciemus & exequemur, quod ut certum firmumque sit, signô nostrô, quô nunc utimur, literas hasce consignavimus, & manu nostra subscripsimus. Datum Cracoviæ sexta Februarii, Anno Domini Millesimo, quingentesimo, trigesimo septimo.

DECLARATIO JURAMENTI D. SIGISMUNDI AUGUSTI REGIS, REGNO POLONIÆ PRÆSTITI,

Illud ad Terras quoque Prussiæ pertinere; illasq; cum suis Subditis in illo esse comprehensas.

Anno 1549.

SI-

SIGISMUNDUS AUGUSTUS Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, totius Prussiæ, Masoviæ &c Dominus & Hæres. Significamus præsentibus literis, quorum interest, universis, quoniam in dubium vertitur, an Jusjurandum nostrum, quod Anno Millesimo, quingentesimo, trigesimo septimo solenniter præstitimus, Status quoque & Subditos Terrarum nostrarum Prussiæ comprehendat, cùm ad Status tantùm Regni Poloniæ videatur adstrictum, de aliis Dominiis ipsi Regno incorporatis nulla mentione facta. Nos pro libertate fidei Divi Parentis nostri, & Securitate Terrarum nostrarum Prussiæ, præsentibus declarantibus & interpretantibus hoc nostrum Juramentum, bona fide dicimus & affirmamus, nostram intentionem & mentem, tunc cùm juravimus, fuisse, nec alio sensu à nobis intellectum esse, quàm ut ipsum Juramentum, etiam ad Terras Prussiæ pertineret, ipsæque Terræ cum illis Subditis in illo essent comprehensæ, uti & comprehensas volumus & interpretamur, Harum testimonió literarum, quibus Sigillum nostrum est impressum. Datum Piotrkoviæ pridie Epiphaniæ Domini in Conventione Regni Generali, Anno Domini Millesimo, quingentesimo, quadragesimo nono, Regni nostri decimo nono. Samuel Episcopus Cracoviensis & R. P. Cancell. sspt. Relatio Reverendi in Christo Patris Domini Samuelis Episcopi Cracoviensis, & Regni Poloniæ Cancellarii &c

JURAMENTUM
REGNO POLONIÆ PRÆSTITUM,
D. STEPHANUS REX

Etiam ad PRUSSOS pertinere declarat, Quorum Jura confirmat, & communem cum Regnicolis novis Regis Electionem ac Coronationem cavet.

ANNO 1576.

STEPHANUS, Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæque ac Princeps Tranſylvaniæ. Significamus tenore præſentium, quorum intereſt univerſis & ſingulis. Cùm pro clementia & officio noſtro Regali, Jura & Privilegia Regni Poloniæ, Magnique Ducatûs Lithvaniæ & Terrarum iis conjunctarum, Cracoviæ in felici Coronatione Noſtra Juramento ſanximus, juxta formam ejusdem Juramenti in Comitiis dictæ coronationis noſtræ editam, accidit, ut Conſiliarii & Ordines Terrarum noſtrarum Pruſſiæ, circa illud noſtrum Jusjurandum ac coronationem noſtram, non adeſſent. Unde de Jure Coronationum Regum, quod commune cum aliis Regnicolis habent, periclitari videbantur, atque etiam cum in dicto Juramento expreſſum habeatur. Nos omnia Jura, Libertates, Immunitates, Privilegia publica, & privata, juri communi & libertatibus utriusque gentis tam Polonicæ quàm Lithvanicæ non contraria firma & rata habituros. Nulla Terrarum Pruſſiæ aut Jurium earûndem ſpeciali mentione adjecta, verebantur iidem Conſiliarii & Status dictarum Terrarum, ne qua dubitatio inde oriretur, quô minus juramentô Terris quoque Pruſſiæ obſtricti, aut Juribus eorum hoc modo ſatis debitè caviſſe videremur, cum Juribus, Privilegiis, immunitatibus, conſtitutionibus conſvetudinibusque ut plurimum diverſis gaudeant, & utantur. Itaque cum ad Terras dictas veniſſemus, ſupplicatum ab iis eſt, ut hanc dubitationem declaratione noſtra tolleremus. Cui quidem Supplicationi benignè annuentes, & conſilio & conſenſu Conſiliorum noſtrorum, primùm viva voce, in facie Senatûs & aliorum multorum noſtrorum Subditorum, declaravimus ac interpretati ſumus, adeoque præſentium vigore declaramus: hôc juramentô, quod Cracoviæ fecimus, Terris quoque dictis Pruſſiæ, ac eorum hominibus, cujuscunque Statûs & conditionis, Nos adſtringi, nec juribus, immunitatibus conſtitutionibus, conſvetudinibusque eorum quicquam indebitè derogatum: quin potiùs eadem legitima illorum Jura, illis ſalva, integra, & illibata conſervata velle. Deinde verò, pro majori ejus rei evidentia, hiſce quoque literis noſtris, hoc idem Juramentum noſtrum declarando, bona fide dicimus, & affirmamus, noſtram nteniotn em & mentem unc cùm juravimus, eam fuiſſe, nec alio

ſen-

ſenſu à nobis intellectum eſſe, quàm & ipſum Juramentum etiam ad Terras Pruſſiæ pertineret, ipſæque Terræ cum ſuis Subditis, in illo eſſent comprehenſæ, uti & comprehenſas volumus & interpretamur. Hoc item illis cavimus, cavemusquè per præſentes, quòd juxta Privilegium olim Anteceſſoris noſtri CASIMIRI Regis, debeant habere cum reliquis Regnicolis communem electionem & coronationem Regum futurorum, eoque Jure ſalvo illæſo utantur temporibus perpetuis. In cujus rei fidem & teſtimonium Sigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum, & manu noſtra ſubſcriptum. Datum Thorunii in Comitiis Regni generalibus, die penultima Menſis Novembris Anno Domini Milleſimo, quingenteſimo, ſeptuageſimo ſexto, Regni verò noſtri Anno primo.

CONFIRMATIO JURIUM PRUTHENICORUM à D. JOHANNE III.

Statim poſt Electionem data, Anno 1674.

JOANNES III. Electus Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis & ſingulis. Cùm Regum Stipator inſuperabilis amor ſit, cui ſtipendium juſtè clementiâ penditur, non mirum, quod primam illam & præcipuam ſuſcipimus in amplificationem Majeſtatis decoram curam, & obligandorum animorum genio noſtro congenitam ſollicitudinem, ut in ſpiramentum, quo piè & lætè in hoc Regno vivitur, poſt conſervationem patriarum immunitatum & Legum Privilegiorúmque per ſæcula & magna merita quæſitorum & partorum, Gentibus, Provinciis, Civitatibus & cuique pro exigentia Statui, Civibus & populis à DEO Opt, Max, cu-

ræ noſtræ commiſſis (ſi antehac illis in quopiam derogatum) reſtituere, vim ac metum malum cuſtodem diuturnitatis amovere valeamus. Quid enim deſiderari poterit, ſi ſuum cuique conſtabit Jus, & ſecura legibus vallata poſtliminio redibit libertas, neque ſibi exuberante ferocitate ferox, neque omnibus publicô incommodô gravis. Ideò ut exordiamur feliciter exordia Regiminis noſtri, à beneficentia gubernationem noſtram decente, non potuimus acceſſionem, & ad noſtram Majeſtatem fidiſſimum recurſum Statuum & Ordinum Terrarum Pruſſiæ fide ſemper conſtantiſſima & meritorum claritate erga Reges Dominosque ſuos, & in bonum publicum affectu & rectitudine certantium non admittere, non exaudire, & Regia non complecti Juſtitia. Utque luculentiùs conſtet in cæteros, & in omnes promptitudo noſtri animi, & benefaciendi recta determinatio, publico hoc teſtari & manifeſtare voluimus ad præſens & in ævum. Idipſum etiam ampliori poteſtate Regia poſt felicem Deo dante Coronationem noſtram ſolidare & amplificare promittentes, prout etiam teſtamur & manifeſtamus, ſolidamus & amplificamus, hac ſolenni expreſſione & determinatione voluntatis noſtræ. Quia Nos vigore Juramenti noſtri omnia Jura, Privilegia publica & privatorum majorum & minorum Civitatum, etiam uſus & obſervationes boni Ordinis antiquiſſimas conſervare & manutenere, ita ut ſingula ſunt in ſe verbisque ſuis ſonantia, & prout à Nobis deſiderantur juxta ſenſum illorum, competentiam & æquitatem utilitatem, & conſervationem Status, & Anteceſſorum Noſtrorum per Reſcripta publica, cautiones & aſſecurationes mentis voluntatisque expreſſæ tenorem (non obſtantibus neque impedientibus in contrarium abuſu & injuriis Juris, publicis querelis ſemper invalidatis & illegitimatis) promittimus juxta obloquentiam antiquiorum & recentium Legum, conſervabimus & manutenebimus. Præcipuè verò & in ſpecie Jus Indigenatûs in largiendis & diſtribuendis beneficiis in Terris Pruſſiæ majorum & minorum dignitatum, Officiorum, & muniorum, Spiritualium & Secularium, Capitaneatuum & Tenutarum, quæ ad diſpoſitionem judiciumque noſtrum Regium devolventur, non niſi veris & legitimis Indigenis, Terrigenis, Terrarum illarum Pruſſiæ Patriciis benè meritis conferendo & adſcribendo obſervabimus, & inde amovere omnem perturbationem Provin-

vinciæ noſtræ ſtudebimus. Saltem pro Domo noſtra Regia videlicet deſcendenti progenie noſtræ jam antehac cauta & obſervata reſervantes, & ut id quoque ſponte & libere fiat, commendantes. Promittimus inſuper inde avulſorum conſervationis, & juris pariter eorum reſpectum non remiſſuros; ſed eorum deſideriis, & ad Nos legitimo refugio patrocinaturos; ſecuritatique illarum Terrarum & protectioni ſtudium noſtrum Regium benigne applicaturos. In cujus rei ad præſens validitatem & fidem, ad felicem Coronationem noſtram, ubi hæc omnia uberiùs, & plena Majeſtatis authoritate & firmitate ſufficienter cavere, & publicô per omnia ſimili inſtrumentô ſolidare iterum promittimus; Sigillô præſenti noſtrô Regiô temporis & ſolennitatum publicarum verbô noſtrô Regiô ſupplendo, circa ſubſcriptionem manus noſtræ muniri mandavimus. Datum Varſaviæ Die decimo octavo Menſis Junii, Anno Domini Milleſimo, ſexcenteſimo, ſeptuageſimo quarto, Regni noſtri primo Anno. JOANNES Rex.

JURA & LIBERTATES
TERRARUM PRUSSIÆ,
Ab eodem
D. JOANNE III.
Poſt Coronationem confirmantur.
Anno 1676.

JOANNES III. Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ &c. Significamus præſentibus Literis noſtris quorum intereſt univerſis & ſingulis. Cùm Regum Stipator inſuperabilis amor ſit, cui ſtipendium juſtè clementiâ penditur, non mirum, quòd primam illam & præcipuam ſuſcipimus amplificationem Majeſtatis decoram curam, & obligandorum animorum genio noſtro congenitam ſollicitudinem, ut in ſpiramentum, quo piè & lætè in hoc Regno vivitur, per conſervationem patriarum immunitatum & Legum Privilegiorumque per ſæcula & magna merita

I 3 quæ

quæſitorum & partorum, Gentibus, Provinciis, Civitatibus & cuique pro exigentia Statui, Civibus & populis à DEO Opt. Max. curæ noſtræ commiſſis (ſi antehac illis in quopiam derogatum) reſtituere, vim ac metum malum cuſtodem diuturnitatis amovere valeamus. Quid enim deſiderari poterit, ſi ſuum cuique conſtabit Jus, & ſecura legibus vallata poſtliminio redibit libertas, neque ſibi exuberante ferocitate ferox, neque omnibus publicô incommodô gravis. Ideô ut ordiamur feliciter exordia Regiminis noſtri, à beneficentia gubernationem noſtram decente, non potuimus acceſſionem, & ad Majeſtatem noſtram fidiſſimum recurſum Statuum & Ordinum Terrarum Pruſſiæ fide ſemper conſtantiſſima & meritorum claritate erga Reges Dominosque ſuos, & in publicum bonum affectu & rectitudine certantium non admittere, non exaudire, & Regia non complecti Juſtitia. Utque luculentiùs conſtet in cæteros, & in omnes promptitudo animi noſtri, & benefaciendi recta determinatio, publico hoc teſtari & manifeſtare Documentô voluimus ad præſens & in ævum. Idipſum etiam ampliori poteſtate noſtra Regia poſt felicem Coronationem noſtram ſolidare & amplificare promittentes, prout etiam teſtamur & manifeſtamus, ſolidamus & amplificamus, hac ſolenni expreſſione & determinatione voluntatis noſtræ. Quia Nos vigore Juramenti noſtri omnia Jura, Privilegia publica & privatorum majorumq; & minorum Civitatum Terrarum Pruſſiæ etiam uſus & obſervationes boni Ordinis antiquiſſimas conſervare & manutenere, ita ut ſingula ſunt in ſe verbisque ſuis ſonantia, & prout à Nobis deſiderantur juxtà ſenſum illorum competentiam & æquitatem utilitatem & conſervationem Statûs, & Anteceſſorum Noſtrorum per Reſcripta publica, cautiones & Aſſecurationes mentis voluntatisq; expreſſum tenorem non obſtantibus neq; impedientibus in contrarium abuſu & injuriis Juris, publicis querelis ſemper invalidatis & illegitimatis promittimus juxta obloquentiam antiquiorum & recentium Legum, conſervabimus & manutenebimus. Præcipuè verò & inſpecie Jus Indigenatûs in largiendis & diſtribuendis beneficiis in Terris Pruſſiæ majorum & minorum dignitatum, Officiorum, & muniorum, Spiritualium & Secularium; Capitaneatuum & Tenutarum, quæ ad Diſpoſitionem Judiciumque noſtrum Regium devolventur, non niſi veris & legitimis indigenis, terrigenis Terra-

rum

rum illarum Patriciis benè meritis, conferendo & adſcribendo obſervabimus ut inde amovere omnem perturbationem Provinciæ noſtræ ſtudebimus, ſaltem pro Domo noſtra Regia videlicet deſcendentis Progeniei noſtræ, jam ante hac cauta & obſervata reſervantes, & ut id quoque ſponte & liberè fiat commendantes. Promittimus inſuper inde avulſorum conſervationis & juris pariter eorum reſpectum non remiſſuros, ſed eorum deſideriis & ad Nos legitimô refugiô patrocinaturos. Porrò prout Sereniſſ. Anteceſſor noſter MICHAEL, in Privilegio Confirmationis Jurium Venerabilis Capituli Eccleſiæ Cathedralis Varmienſis, de dato Varſaviæ, feria ſexta ante Dominicam Rogationum Anno Dom. 1672. ſubſcripto, conceſſoq; Jurium ejusdem Venerabilis Capituli integritati cavendo, dicto Privilegio, punctum de non admittendis ad eandem Eccleſiam Cathedralem beneficiaque Canonicatûs extraneis perſonis inſeri mandavit, ita & Nos legibus Regni atque prædictæ Cautioni, Declarationique Sereniſſimi Anteceſſoris noſtri, ut Terrarum Pruſſiæ Juribus conformi, inhærendo, noſtra quoque ex parte cavemus, promittimusque, quòd poſt extincta modernorum Extraneorum quorumvis Canonicatuum poſſeſſorum & Eccleſiaſticarum poſſeſſionum circa Eccleſiam Cathedralem Varmienſem Jura. Nullus Natione & origine extraneus, præterquàm Regni & Terrarum Pruſſiæ, Dominiorumque noſtrorum terrigenæ & perſonæ, ad eosdem Eccleſiæ Cathedralis Varmienſis Canonicatus, quôvis modô & Juris prætextu, in Menſibus Juris Patronatûs & collationis, S. Sedis Apoſtolicæ & Capitularium juxta concordata Germaniæ vacantes & vacaturos admitti debeat, aut poſſit. In cujus rei fidem præſentes manu noſtra Regia ſubſcriptas, Sigillô Regni muniri mandavimus. Datum Cracoviæ in Conventu Generali, felicis Coronationis Noſtræ, Die quarto Menſis Maji Anno Domini Milleſimo, ſexcenteſimo, ſeptuageſimo ſexto, Regni noſtri ſecundi: JOANNES Rex. J. Stan. Witwicki Regens Cancell. Regni.

JU-

JURI INDIGENATUS TERRARUM PRUSSIÆ D. JOANNES III. Singulari DIPLOMATE cavet. Anno 1682.

JOANNES III. Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolensciæ, Severiæ, Czerniechoviæque. Significamus præsentibus literis nostris, quorum interest universis & singulis. Tanta est Regum & Principum Vicaria Supremæ illius Munificentiæ, ac planè æmula liberalitas & clementia, ut quiescere nesciat, donec fidelium Subditorum suorum Vota & desideria non solùm adimpleat vel satiet, sed præveniat & superet. Hinc Divinus ille & Heroicus imperantium Animus, etiam post domitas gentes, compressam hostium superbiam, ampliatas gloriosè Ditionum regiones, adhuc non augustum sed angustum se esse existimat, nisi subjectos sibi populos auctione Jurium, Privilegiorum, Libertatum, immunitatum & prærogativarum cumulet, Majestatis & Clementiæ principale nomen daturus, & ad posteros transmissurus. Unde accedentibus ad Nos à Statibus, & Ordinibus Terrarum Prussiæ ex Conventu Generali Mariæburgensi Ablegatis & per solennem suam ad Majestatem nostram Legationem nomine totius Conventûs Jura provincialia publica earundem Terrarum præcipuè Jus speciale & cardinale primitivum & primarium Indigenatus à Majoribus suis, ob fortitudinem eorundem, fidemque Divis olim Prædecessoribus nostris, in debellatis Crucigeris, dominioque ipsorum excusso, inque spontanea ad corpus Reipublicæ accessione, amplissimorumque bonorum Capitaneatuum, Tenutarum & facultatum ad Dispositionem Regiam, Justitiamque distributivam abscessione & resignatione probatum, partum, meritum & evictum, ab iisdemque

que Majoribus ad ipſos derivatum, devolutum, & tot ſæculis conſervatum deducentibus, ſupplicantibusque ut eadem Jura provincialia, ſed præcipuè Jus memoratum & Privilegium Indigenatus, cujus vigore, vacantiæ omnes in Terris Pruſſiæ Indigenis tantùm & Nobilibus Pruſſicis conferri debeant; Regia noſtra authoritate firmare dignaremur. Nos itaque, cùm nihil in Artibus regnandi potiùs habeamus, quàm amore populorum & juſtitiâ Regiminis, cujus pars eſt, æqua & competens præmiorum diſtributio, Thronum noſtrum firmare, juſtæ ejusdem Conventûs Terrarum Pruſſiæ Supplicationi per ablegatos factæ benignè annuentes omnia & ſingula Jura, Privilegia, immunitates, prærogativas cautiones, Reſcripta per Sereniſſimos Anteceſſores Terris & Civitatibus Pruſſiæ, ſingulariter autem ſuper Indigenatum data, collata, & conceſſa, tenore & vigore præſentis Diplomatis noſtri confirmamus & approbamus; eademque Jura omnia præcipuè tamen Jus & Privilegium Indigenatûs iisdem Terris ac Civitatibus Pruſſiæ antiquitùs ſerviens, in omnibus punctis clauſulis, articulis, prout in ſe ſonant, exiſtunt ac exprimuntur, tueri, defendere & manutenere fide Regia ſpondemus & promittimus, quòd dignitates, officia, beneficia, Caſtra, Tenutas Civitatum, pagorum, omniaque bona in Terris Pruſſiæ ubique locorum conſiſtentia, Juſtitiæ diſtributivæ ſubjecta, vacantia, & vacatura juxta obloquentiam eorundem Jurium, non niſi veris propriis & indubitatis Indigenis & terrigenis earundem Terrarum & Civitatum Pruſſiæ ibidem genere natis & degentibus de nobis & de Republica benè meritis dabimus, & conferemus. His verò contrarias collationes à DD. Prædeceſſoribus noſtris, vel à Nobis antiquitùs vel pridem, non tamen in eum finem ut Juribus Terrarum Pruſſiæ in quopiam præjudicare poſſint, ſed quia iisdem Juribus adverſari & derogare non cenſebantur, factas, in ſequelam, exemplum & allegationem à nemine trahi, prout jam ſpecialibus cautionibus & Reſcriptis à Nobis Anteceſſoribusque Noſtris declaratum eſt, cavemus & declaramus præſentibus in perpetuum duraturis. Datum Javoroviæ, Die vigeſimo Menſis Martii, Anno Milleſimo, ſexcenteſimo, octogeſimo ſecundo, Regni noſtri octavo anno. Præſentibus Reverendis, Magnificis & Generoſis, Stanislao Witwicki Kyovienſi & Nominato Luceorienſi, Camenecenſi, Epiſcopis, Potocki Cracovienſi, Vladislao Dönhoff Pome-

meraniæ, Palatinis. Wladislao Los Culmenſi Caſtellano Joanne Gninski Regni. Dominico Radziwill Duce in Szydlowiec Magni Ducatûs Lithvaniæ Pro-Cancellariis. Andrea Morſztyn Supremo. Joanne Carolo Danilowicz Curiæ Regni Theſaurariis. Andrea Zaluski Secretario R. Majore & Sereniſſimæ Reginæ Conſortis noſtræ Chariſſimæ Cancellario. Marco Matczynski Stabuli, Franciſco Galecki Culinæ Regni Supremis Præfectis. Dönhoff Vitovienſi, Ignatio Gninski Coronov. Abbatibus. Hieronimo Lubomirski Equite Melitenſi, Vexillifero Regni. Stanislao Krajewski Cancellariæ R. Maj. Regente. Adamo Sarnowski Præpoſito Lancicienſi, Cubiculi noſtri Notario & Secretario intimo. Caſimiro Zawadzki Succamerario Mariæburgenſi. Stanislao Szczuka Pocillatore Vilnenſi. Stanislao Niewieſcinski Secretariis noſtris aliisque pluribus Officialibus & Secretariis noſtris ad præmiſſa Teſtibus fide dignis. JOANNES Rex. Stanislaus Szczuka Pocillator Vilnenſis R. M. Secretarius.

DIPLOMA
JURIS INDIGENATUS
TERRARUM PRUSSIÆ,
CONFIRMATORIUM
à Sereniſſimo ac Potentiſſimo Principe,
D. D. AUGUSTO II.
POLONIARUM REGE,
1699.

AUGUSTUS II. Dei Gratiâ Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czerniechoviæque, nec non hæreditarius Dux Saxoniæ & Princeps Elector. Significamus præſentibus Literis noſtris, quorum intereſt univerſis & ſingulis. Si unquam vetera inſtituta, & primæva Jura, fir-

firmius tueri & manutenere Regiæ incumbit curæ & protectioni, profectò vel maximè ea, quæ antiquissimis firmantur Privilegiis, solennissimis Regum nituntur sponsionibus, & diplomatibus ac legibus ipsis stabiliuntur, & quæ Majorum prudentia contra temporum iniquitatem, contagionem ambitus, ac morum corruptelam tanquam duratura jecit fundamenta. Hinc avitum Jus Indigenatûs Pruthenici, vetustissimis cum Divis Prædecessoribus nostris ac Republica subnixum & fundatum compactatis, declarationibus, & cautionibus, Regiis ac præcipuè Privilegio incorporationis, uti Jus speciale, cardinale, primitivum & primarium, roboratum Constitutionibus publicis Anno 1638. & 1647. ab universa Republica sancitis, denique Pactis conventis nostris inviolabiliter munitum, tantò proniùs in tuitionem nostram suscipimus, quantò luculentiùs Nobis constat veteres Pruthenos, immortalis gloriæ avidos succedaneis Posteris, hanc prærogativam Indigenatûs, retroactis sæculis, excussô immani Crucigerorum jugô, profligata eorundem Tyrannide, cruentô profusi sangvinis diluviô, funestô magnarum Prosapiarum excidiô propter spontaneam ad corpus Reipubl. accessionem, amplissimorumque bonorum Episcopatuum, Palatinatuum, Capitaneatuum, Tenutarum, aliarumque facultatum ad dispositionem nostram, Regiam justitiamque distributivam devolutionem quæsivisse, meruisse, ac evicisse, & tot vergentibus Annis, continuô Zelô, ac non interrupto ardore firmiter propugnâsse ac defendisse. Quandoquidem verò insurgente contra hoc idem Jus cardinale indigenatûs Pruthenici vasto & inani ambitu, per tot dispendia publicæ rei, diffidentiarum incommoda, & abstrusa quoque molimina, toties repetitis rupturis Conventuum publicorum, cuncta discordiis civilibus fessa, & semota è Conspectu Ordinum publica Statûs tranquillitate, turbata erant omnia. Proinde accedentibus ad Nos Nunciis Terrestribus, à Statibus & Ordinibus Terrarum Prussiæ ex Conventu Generali Grandnentiensi pro nuperis Regni Generalibus Comitiis ablegatis, solennibus Supplicationibus, ut Jura Provincialia publica, præsertim Jus avitum Indigenatûs (cujus vigore omnes vacantiæ tam Spirituales quàm Seculares in Terris Prussiæ Indigenis tantùm Pruthenis ibidem genitis & degentibus deferri debent) Regia nostra authoritate protegeremus, redintegraremus, vindicaremus, & secuturis temporibus

in pleno robore & vigore conservaremus. Nos itaque insistendo antiquissimo Privilegio Incorporationis, Diplomatibus Sereniss. Prædecessorum nostrorum tum Legibus publicis ac Pactis Conventis, obviando denique omnibus in futurum consequentiis fatalem confusionem, ac malorum seriem post se trahentibus, & periculorum ambitum è diametro Juribus Indigenatûs repugnantem restringendo, non tantùm hæc eadem Jura, Privilegia, & immunitates tanto sudore & sangvine Majorum partas prærogativas, cautiones, Rescripta Terris & Civitatibus Prussiæ, singulariter autem super Indigenatum data, collata & concessa, tenore & vigore præsentis Diplomatis nostri conservanda, confirmanda & ratificanda esse duximus: Prout in omnibus punctis, clausulis & articulis, ut in se sonant conservamus, confirmamus, & ratificamus, sed & insuper fide Regia spondemus, cavemus, & promittimus, quòd Dignitates tam spirituales quàm seculares, Officia, Beneficia, Castra, Tenutas Civitatum & pagorum: omniaque bona in Terris Prussiæ ubique locorum existentia justitiæ distributivæ subjecta, vacantia & vacatura juxta obloquentiam eorum Jurium non nisi veris, nativis, propriis & indubitatis Indigenis & Terrigenis earum Terrarum Prussiæ ibidem genitis & degentibus, de Nobis & Republica benemeritis dabimus & conferemus. Idque sub nullitate Privilegiorum nostrorum, & nominationum, ipsaque incapacitate super secùs obtinentes: Ad extremum contrarias à D. D. Prædecessoribus nostris vel nobismet ipsis factas collationes in sequelam, exemplum & allegationem à nemine trahi debere; nec in quopiam Juribus indigenatûs præjudicare posse, vel derogare, firmiter cavemus & declaramus, præsentibus Literis nostris in ævum perennaturis. In cujus rei fidem præsentes manu nostra subscriptas Sigillô Regni communiri jussimus. Datum Warsaviæ Anno Dom. Millesimo, sexcentesimo, nonagesimo nono.

DIPLOMA

RATIFICATIONIS FOEDERIS PERPETUI

We-

Welaviæ initi & Feudi in Diſtrictus Leoburgenſem ſimul & Bythovienſem Sereniſſimo FRIDERICO WILHELMO, Marchioni & Electori Brandenburgico, datum Bidgoſtiæ die ſexta Menſis Novembris Anno Domini 1657.

Nos itaque JOANNES CASIMIRUS, Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Smolenſciæ, Czerniechoviæque, nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumq; Rex hæreditarius. Teſtamur præſentibus pro Nobis Succeſſoribusque noſtris Regibus & Regno Poloniæ ac Magno Ducatu Lithvaniæ, Nos univerſa & ſingula Capita Pactis ſupraſcriptis comprehenſa, bona fide ex Senatûs Conſulto approbamus, confirmamus & ratihabemus: Promittentes verbô Regiò & ſub fide præſtiti, tam à Nobis quàm Conſiliariis noſtris Officialibusque Lateri noſtro aſſidentibus Juramenti, Nos prædictis Pactis poſt hæc conſtanter inhæſuros, curaturosque, ut omnia & ſingula Pactorum capita, quæ à noſtra parte, ac Reipublicæ Poloniæ nomine promiſſa ſunt, ſanctè & religiosè obſerventur, imò impedituros, ne à quopiam violentur. Et quoniam nonnulla ad Nos in negotio Conjunctionis Armorum & aliis remiſſa ſunt, atque ſuper iis ſequenti ratione inter Nos & Sereniſſimum Principem Electorem ſuper memoratum conventum eſt, modô infra ſcriptô, ea ſecundùm Conventionem initam addimus, illaque eandem vim atque vigorem cum ſuperioribus articulis ex Senatûs Conſulto habere volumus, atq; hiſce tribuimus, pollicemurque eadem fide jurata, in proximis comitiis, omnia quæ ſuperioribus articulis continentur & quæ hic ſequuntur, omnium ordinum conſenſu confirmatum & ratihabitum iri. Igitur propè perpendentes, tum pericula, quæ ſuæ Serenit. Electorali Terrisque ipſius, per ipſam ſeparationem à partibus Svedicis immineat, tum quanti interſit Noſtra atque Reipubl. Vicinum Nobis Principem juſtis devincire modis, tum inprimis quanta quamque utilia Nobis Regnoque Poloniæ, per effectivam & actualem armorum nobiscum conjunctionem, præſtare ſua Serenitas Electoralis deinceps poſſit officia, tam belli, quàm pacis tempore. Ad demonſtrandam prætereà ſingularem prætenſionem noſtram, Regnique noſtri erga ſuam Serenitatem Electoralem, Ejusque Domum inclytam, Suæ Serenitati Electorali, ejusdemq; poſteris maſcu-

sculis ex legitimo thoro descendentibus, pariter ex Senatus Consilio & Consensu D.D. Consiliariorum tam spiritualium, quàm sæcularium Regni nostri, duas Præfecturas Leoburgensem & Bythoviensem, cum omnibus & singulis eorum Vasallis, fructibus, libertatibus, eminentiis, censibus, proventionibus, juribus, & pertinentiis universis tenendas, habendas, fruendas, utendas, & possidendas in perpetuum jure feudi; pro Nobis & Successoribus nostris Regibus Poloniæ dedimus, concessimus, ac Illum de eis ipsis arcibus & oppidis Bythow, & Lauenburg, investivimus & tenore præsentium damus & concedimus, & investimus, Officiarios nostros, & Incolas quoscunq; ibidem Juramentis & Subjectionibus, quibus hactenus Nobis & Reipublicæ obstricti fuerant, hoc ipso exsolventes. Præterea de ampliori gratia & benevolentia nostra, Serenitatem Ejus, ac Illius Hæredes, ab omni Juramento, nec non tributis & exactionibus, quibuscunque Nobis & Posteris nostris, ratione dictarum arcium & oppidorum præstandis dimittimus, & liberos facimus, prout olim à Ducibus Pomeraniæ eædem Præfecturæ Bythow, & Lauenburg, tenebantur. Pollicemur præterea pro Nobis & Successoribus nostris, dictum Sereniss. Principem, & ejus Hæredes in prædictis Arcibus & earum pertinentiis, quantum in nobis est, defendere ac tueri. Tenebitur autem & obligatus esse debebit, præfatus Sereniss. Elector ejusque Successores ad singulas Successorum nostrorum Regum Poloniæ Coronationes, Consiliarios aut Officiales suos mittere, qui hoc ipsum Jus feudale ex præfatis Arcibus & oppidis, ad Regnum pertinens recognoscent & literas ejus recognitionis & renovationis feudi, quæ gratis illis debent dari, à novis Regibus accipient. Quòd si aliqua legitima Causa impediet, ut hoc officium & Debitum in Coronationibus Successorum nostrorum non fecerint, nihil ea negligentia illis detrimenti afferri debebit, dummodò alio brevi tempore post Coronationem id præstare curaverint. Ubi verò Serenissimus Princeps D. Fridericus Wilhelmus Marchio & Elector Brandenburgicus, in Prussia Dux &c. sine legitimis masculis feudi hæredibus, vel eorum legitimi masculi feudi hæredes non relicta prole virili decederent, stirpsque & progenies eorum mascula & legitima deficeret, ex tunc prædictæ Arces & oppida Bythow, & Lauenburg, cum omnibus suis bonis, subditis, Vasallis, fructibus, libertatibus, juribus, eminentiis & pertinentiis universis, ac

cum

cum pleno jure & possessione, citra omnem difficultatem ad Nos & posteros nostros Reges Poloniæ redibunt. Et siquidem ad præsens Præfecturæ istæ à Donatariis nostris possidentur ideò usum fructum ante hanc cessionem ipsis debitum, atque quicquid Juris in illis habuerint unquam, alia ratione, dignisque modis compensabimus, ita ut vacùa omninò possessio & plena fructuum perceptio suam Seren. Electoralem, ex hoc ipso tempore manere, nec quisquam Ipsi ratione satisfactionis suæ negotium facessere debeat. Jurisdictio Episcopi Vladislaviensis in Templa Catholica Sacerdotesque, integra maneat, proventus videlicet, *Decimæ*, Census, & si qui sint alii, Parochis & Ecclesiis suis extradentur & renuentes ad extradendum à Præfectis ejusdem Serenitatis cogentur. Causæ tam Nobilium quàm & Plebejorum Matrimoniales, ad forum Ecclesiasticum pertinebunt. Nobilitas Juribus, Privilegiis, Bonisque suis eôdem modô ac sub immediato Dominio nostro utebatur, utetur, fruetur que sub sua Serenitate Electorali. Decreta rerum judicatarum, prout sub immediato Dominio nostro lata sunt, inviolata maneant: gubernationis & Appellationum ratio eadem erit, quæ fuit sub Ducibus Pomeraniæ, salvis Privilegiis. Jura Patronatûs Regia reservantur Ejus Serenitati Electorali, & Nobilibus, si quæ habent, juxta Privilegium & usum eorundem, ita tamen, quòd juxta declarationem, circa hanc conventionem ab Ejus Serenitate factam, ad Ecclesias Catholicas Parochiales præsentabit Ejus Serenitas Electoralis Sacerdotes Catholicos, ad commendationem Episcoporum Vladislaviensium, ab iisdem Episcopis Vladislaviensibus instituendos, ita, ne Ecclesia duorum Mensium spatio vacare possit &c,

Reliqua negotium Elbingense spectant.

Præmissum Pactum Feudi in Comitiis Generalibus Anno Domini 1658. *Die* 10. *Julii, Warsaviæ celebratis Ordines Regni approbârunt. Vide Constit. ejusdem Anni. Fol* 3.

JU-

JURIBUS DISTRICTUUM LEOBURGENSIS & BYTHOVIENSIS

A Terris Prussiæ avulsorum

à D. JOANNE CASIMIRO,

Rege Poloniæ & Republica in Comitiis Warsaviensibus Die 17. Mensis Martii, Anno 1659 celebratis, his prope Verbis cavetur.

CUm propter integritatem Reipublicæ, Districtûs Leoburgensis & Bythoviensis Sereniss. Electori Brandenburgico per Pacta Conventa in Præcedentibus Comitiis approbata, in feudum cesserunt. Idcircò ne per hanc alienationem Incolæ eorundem Districtuum Statûs Equestris in præeminentiis suis mutationem aliquam patiantur: Annuendo desideriis Nunciorum Palatinatûs Pomeraniæ prout dictorum Incolarum immunitatibus in Pactis Conventis sufficienter jam cavimus, ita & nunc Rescriptum nostrum Posnaniæ die 19. Mensis Decembr. Anno 1657. ex minori Cancellaria nostra extraditum, aliasque omnes, nominatis Districtibus, hoc nomine datas Assecurationes & Declarationes nostras, authoritate præsentis Conventûs in toto approbamus, Illos circa antiquas libertates, honores, prærogativas, consvetudines, & Bonorum Terrestrium uti hæreditariorum Allodialium liberam dispositionem prout in Regno, ab immediata Incorporatione utebantur, conservando. Hinc inscriptiones authenticæ & manuales, contractus, intercisæ, & quævis publicæ & privatæ transactiones, processus, Decreta quævis, ac Tribunalia suum robur & valorem habebunt, & in casu amissorum vel quôvis modô amittendorum Bonorum Terrestrium, liberum Illis illorumque posteris, ad Nos & Rempubl. recursum præcavemus. Salvo Jure Bonorum & Personarum Ecclesiæ Catholicæ, quorum usus, ut & exercitium Religionis cum plena, prout ante, Jurisdictione Episcopali, Jure Patronatûs cui de Jure competit, absque ullo impedimento in toto conservari debet.

Vide Constit, Anno 1659. *fol.* 32. *Tit.* Securitas Jurium &c.

JURA DISTRICTUUM LEOBURGENSIS & BYTHOVIENSIS

Etiam à Sereniſſimo

MICHAELE,

Poloniarum Rege ſimul cum Juribus Regni & Magni Ducatûs Lithvaniæ ac Provinciarum annexarum confirmantur hic verbis.

QUamobrem motu proprio, animóque deliberató, pro more & conſvetudine Divorum Anteceſſorum noſtrorum Poloniæ Regum & Magnorum Ducum Lithvaniæ omnia Privilegia, Inſcriptiones, Donationes, Advitalitates, Libertates, prærogativas, & immunitates Regni Poloniæ & Magni Ducatûs Lithvaniæ, Ruſſiæ Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Kijoviæ, Volhyniæ, Podlachiæ, Livoniæque, UT ET INSPECIE DUCATUS PRUSSIÆ LEMBURGI, & BYTHOVIÆ, juxta jura ſua &c.

Vide Conſtit. Anni 1670. *tit.* Confirmatio. *fol.* 5.

His ipſis verbis Sereniſſ. JOANNES III. *jura Regni & Provinciarum annexarum, inſpecie quoque* Leoburgenſium ac Bythovienſium *confirmat.* Conſtit. Anno 1676. tit. Confirmatio. fol. 7.

Qui hodiè fæliciter imperat Sereniſſimus AUGUSTUS II. in Confirmatione Generali Jurium, iisdem verbis utitur & exempló D. D. Prædeceſſorum Suorum JOANNIS CASIMIRI, MICHAELIS, & JOANNIS III. Juribus Leoburgenſibus & Bythovienſibus inſpecie cavet.

IN PACTIS CONVENTIS idem Sereniſſimus Rex ut Jura, Privilegia & immunitates Diſtrictuum Leoburgenſis & Bythovienſis, tam Spirituales, quàm Seculares, prout per omnia ſub immediato Dominio Regni iisdem utebantur, ut juxta Jura & Conſtitutiones Regni conſerventur, ſe attenturum, & quatenùs illorum Diſtrictuum

Incolæ Equestris Status ultra consensum Laudi in Conventibus suis contributionibus non aggraventur, Authoritatem suam Regiam ad Serenissimum Electorem Brandenburgicum, Sacra Regia Majestas nterposituram spopondit.

Vid. Constit. Anni 1697. *fol.* 8 *tit.* Confirmatio. Et Pacta Conventa *ante sancita ejusdem Anni* 1697 *& Anni* 1699. *ut & in* Proparcie General. Confœder. Sandomir. *Anno* 1710. *impressa.*

JURIBUS
DISTRICTUUM
LEOBURGENSIS & BYTHOVIENSIS
SERENISSIMUS
AUGUSTUS II. REX
Et Respublica iterum cavet.

Quamvis manutentionem Jurium, Libertatum & immunitatum Incolis Districtuum Leoburgensis & Bythoviensis Equestris status in Pactis conventis sufficienter caverimus; nihilominùs ad enixam Nunciorum Terrestrium Prussiæ instantiam Authoritate præsentis Conventus Constitutionem Anni 1659. reassumimus. Idque pro majori Securitate eorundem Incolarum, quò circa antiquas libertates, honores, prærogativas consvetudines & inviolatam bonorum terrestrium possessionem, liberamque illorum dispositionem, tum quoque circa Judicia Terrestria, Castrensia, & Tribunalitia cum Officialibus loci illius in integro maneant, ac in omnem casum alicujus pressuræ vel periculi, liberum illis; eorumque posteris juxta mentem prætactæ Constitutionis ad Nos & Rempublicam recursum reservamus.

Vide Constit. Anni 1699. *fol.* 35. *tit.* Utwierdzenie Securitatis &c.